

V. K. M. Fehérgyögyi
Könyvtár
24
1934. sz.

A gyengeelméjű gyermekek érzelem- és akaratvilága.

Irta és a február 11-iki nyilvános gyermektanulmányi értekezleten előadta: **Berkes János**, a gyengeelméjűek országos intézetének igazgatója Budapesten.

Tisztelt Hallgatóim! Az embernek azon alapvető saját-sága, melynél fogva odaadással csüng azon a munkakörön, melyet a sors számára kijelölt és szeretetének egész melegével halmozza el azt az anyagot, amely munkálkodásának tárgya, bennem is él, engem is hevít. Az az általános lélektani tapasztalat pedig, hogy minden ember az ő mesterségéről beszél legszívesebben és a munkálkodása körében szerzett tapasztalatait, észleléseit mindig szíves készséggel közli másokkal, magyarázza meg az én mai szereplésemet és érthetővé teheti, hogy én a Magyar Gyermektanulmányi Társaság ama megtisztelő felszólításának, hogy a szellemileg fogyatékosok érzelem- és akaratvilágáról e társaság nyilvános értekezletén előadást tartsak, kész örömmel teszek eleget.

De amíg egyrészt örülök, hogy a szellemileg fogyatékosok iránti figyelmet ezen előkelő társaság nyilvános értekezletén felhívni alkalmam van, másrészt teljes tudatában vagyok annak, hogy nem könnyű feladat előtt állok.

Önkéntelenül is eszembe jut Münsterberg Hugónak a «Principien der Psychologie» című munkájában megírt az a kijelentése, hogy a lélek nincs fejezetekre darabolva, mint egy lélektani tankönyv. Az emberismerő vagy az egész embert ismeri, vagy semmit sem ismer belőle.

Münsterbergnek ezt a mondását az emberi lélek körültekintő megfigyelése alapján kimondott igazságnak ismervén el, részemről sem kívánok a félelemhez hűen ragaszkodni s a szellemileg fogyatékosok lelki életéből pusztán csak egy

kis töredéket kiszakítani és e fölött elmélkedni, hanem e társaság azon elvéhez alkalmazkodva, mely szerint a nyilvános értekezletek előadásai habár tudományos színvonalon állók, de népszerűek is egyszersmind, mozaik-szerű összefoglalásban általánosabb képet kívánok nyújtani a szellemileg fogyatékosok, ha nem is valamennyi, de legalább feltűnőbb testi elváltozásairól, de sajátos lelki életük és megnyilatkozásuk vázolására is kitérek, hogy az ő egyéniségükről alkotott általános kép révén különleges érzelm- és akaratviláguk is jobban érthetővé váljék. Nem zárkózom el végül bizonyos pedagógiai vonatkozások ismertetésétől sem. Mindazonáltal rövid lesz az előadásom, mert a szellemileg fogyatékosok megismerésének a köre oly terjedelmes, akár a testi, akár a lelki rendellenességeik oly sokfélék, hogy e szűkre szabott előadás keretében azok részletes tárgyalásával a tanácskozási idejét lefoglalni egyáltalán nem lehet és nem is kívánom.

Ha falusi emlékeink között kutatunk, mindegyikünk talál egy-egy oly alakot, aki gúnytárgya volt a gyermekeknek, szájalma a felnőtteknek, talál egy-egy szellemileg fogyatékos, akinek élete lassú vegetálás, melybe csak a szenvedések hoznak némi változatosságot.

E fogyatékosoknál több esetben a testi fejlődésnek semmiféle rendellenességével nem találkozunk. Ennélfogva csupán a test külső alakjából az intelligenciának a hiányára biztosan következtetni nem igen lehet. De az esetek nagyobb százalékában a megfogyatkozott elméleti képességgel a testi elkorcsosodásnak, vagy legalább a kisebb-nagyobb mérvű testi rendellenességnek külsőleg is feltűnőbb jelei mindig karöltve járnak s e rendellenességek az egyénnek sajátos tipikus külső megjelenést kölcsönöznek, de lelki életéről való véleményalkotásra is alkalmat szolgáltatnak.

Így pl. a koponya alkotása feltűnően kicsiny, vagy nagy. A száj nyitott, a nyelv vastag s mozgásaiban ügyetlen, a fogazat hiányos, vagy rendellenes fejlődésű, a végtagok egy vagy mindkét oldalon hüdöttek, a gerincoszlop elhajlott. Sok közöttük a gyenge testalkatú, szűk mellű, görbe hátú. Van törpe és óriási termetű, van nagyot halló, közel látó, de van süket és vak is. Általában pedig testtartásuk nehézkes, bizonytalan, járásuk csoszogó, minden mozgásuk esetlen, ügyetlen. Vannak, akik ritmikusan ismétlődő sajátos

mozgásokat végeznek, mint pl. a kézrázás, fejhimbálás, szemhunyorgatás, az arccal puffogva fújás stb., ezek az úgynevezett tikkek. A beszédbeli zavaroknak egész hosszú sorozatával találkozunk, különösen a pösze beszéd a leggyakoribb eset.

Mindezeket a külsőleg is szemlélhető rendellenességeket elfajulási (degenerációs) jeleknek nevezzük s körülbelül 70–80 százalékra tehetjük a degenerációs jelekkel birókat.

Ezek a degenerációs jelek egyesekben oly szembetűnően eltorzult formában jelentkeznek, hogy az egyén alaki szépsége teljesen hiányzik s úgy tűnik fel, mintha az alkotó ezen a művén nem tudta volna azt kifejezni, amit akart.

Arckifejezéseivel, tagjainak ügyetlen mozgásaival, idegeinek izgékonyságával pedig lelkének ha nem is minden, de sok állapotát visszatükrözteti. Az emberből szinte csak az alak van benne; a szellem maga megrokkant, mielőtt kifejlődhetett volna. Elméje nagyon kevésre, vagy éppen semmire sem képes, arra sem segíti, hogy a létfentartás valami kezdetleges munkáját elvégezhesse. A lelki tartalomnélküliség megtestesülését látjuk benne, akit a természet minden felfegyverzés nélkül állított ki az élet küzdőterére.

A kép azonban nem minden esetben ily elszomorító. Mert valamint a lángész és az úgynevezett mindennapi tehetség között számtalan fokozat állítható fel, úgy a szellemileg fogyatékosokban is az elmének ama végső elborulásától, amidőn az értelem teljesen kialudt, a normális eszűek határáig nagy távolság van és a köz áthidalására az elmebeli fogyatkozásnak számos formáját produkálja a természet. Találunk közöttük tanításra kisebb-nagyobb mérvben alkalmas elemet is nagy számmal, akik bár szintén határozott értelmi visszamaradottságot árulnak el, azonban mégis a társadalomnak hasznos tagjaivá nevelhetők.

A szellemi fogyatékoság ennél fogva gyűjtőfogalom, mely alá a hiányos szellemi életnek hosszú sorozata tartozik.

Itt önkéntelenül is felmerülhet az a kérdés, hogy a szellemi fogyatékoságot mily okok idézik elő s hogy nyilvánul meg az lélektani külső formájában.

Azokat az okokat, amelyek értelmi fogyatkozásokat idéznek elő, két nagy csoportra osztjuk. Az *egyénnel veleszületett* és *szerzett* okokra. Az egyénnel veleszületett szellem

fogyatékoságot az öröklésben, az elődök iszákosságában, különféle betegségeiben, a vérrokonságban, a szülők nagy korkülönbségében és a szociális viszonyokban kereshetjük és találjuk meg. Szerzett bajokat agybántalmak, idegrendszerbeli betegségek, fertőző betegségek, fizikai sérülések, lelki rázkódtatások, a szeszes italoknak és a mákonynak élvezete okozhatnak.

Ezek az okok azután részint hajlamossá teszik az egyént az elmebeli vagy az idegbaj kifejlődésére, részint pedig közvetlenül idézik elő az agybeli elváltozást. Ha pedig tudjuk azt, hogy az agy nemcsak a szellemi működéseknek, hanem számos testi működéseknek is a központja, mert az agyból indulnak ki azok az idegek, amelyek az izmokat mozgatják és az agyba, mint végső állomásba futnak össze azok az idegek is, amelyek a környi részek, az érzékszervek felől jönnek, akkor nemcsak az lesz előttünk nyilvánvaló, hogy az értelmi fogyatékoság az agynak, helyesebben az egész központi idegrendszernek valamely betegség okozta elfajulásán alapszik, hanem azt is megértjük, hogy külsőleg az idegrendszernek érzési és mozgási szabálytalanságaiban, rendellenességeiben nyilvánul. Vagyis ha a szellemi működés székhelyében, ahonnan kiindulnak a parancsok és ahová minden esemény bejelentetik, baj van, ez azt eredményezi, hogy onnan nem, vagy csak nehezen jöhet ki a rendelet, oda nehezen mehet jelentés és így a működésben előáll a zavar.

A szellemileg fogyatékosok érzéki szervei rendszerint épek, ezek tehát magukban működésre képesek volnának, a külvilág és a tudat közötti közlekedést közvetíthetnék. Azonban a képzetalkotáshoz nem elég csak az ép érzékszerv és az ingert adó külső tárgy, hanem ahhoz még egy harmadik tényező, az agy normális működése is szükséges. A szellemileg fogyatékosokban éppen az agy normális működése hiányzik s így a szervek útján az agyba jutott inger csak laza benyomást kelt ott s bármily erős volt is különben az az inger, a szellemileg fogyatékosok tudatában tiszta, határozott és tartós képzetté nem alakulhat át.

Így ők képzeteket vagy nem, vagy csak nehezen szereznek, a szerettek pedig homályosak, ennél fogva már a gyermekkorban felette nehezen haladnak előre a szellemi fejlődés lépcsőjén.

A 4–5 éves épeszű gyermek beszélőképessége, utánzó ösztöne már jól fejlett; minden mozdulatával korához mért ügyességet, illedelmességet árul el, fogékony a tisztaság és rend iránt is. A fejlődésnek ezek a jelei a szellemileg fogyatékosokban sokkal később s akkor is csak igen gondos nevelői hatás alatt mutatkoznak.

De az épeszű és a szellemileg fogyatékos gyermekek közti különbség főképen akkor tűnik ki, amidőn velök szemben már nagyobb igényekkel állunk elő, vagyis amidőn a tanköteles kort elérték és az iskolába kezdenek járni. Az ilyen gyermek esetlenül, szomorúan ül az iskola padjában, az arca üres bambaságát híven tükrözteti vissza. Az arca nem mond semmit. Illetőleg le tudjuk az arcáról olvasni azt, hogy szegény, ügyefogyott lélekkel van dolgunk. Közömbösen néz maga elé, vagy félénken mereszi szemeit, alig, vagy egyáltalán nem vesz részt a tanításban. Míg a normális gyermek figyelmét az érdekes tanítás, a jól megválasztott tananyag állandóan leköti s lelkében egész képzetsoportokat ébreszt fel, addig a szellemileg fogyatékos figyelmét a legérdekesebb tanítás sem köti a tárgyhoz, legfeljebb csak néhány idegsejtet hoz izgalomba s a lazán lekötött figyelmet bármily csekély más érzéki inger eltereli a tanítástól. Ha azután a tanító felszólítja, csak izeg-mozog, az egyszerűbb kérdésekre is alig képes feleletet adni, avagy csak egyes szóból álló feleleteket ad, amelyek sokszor tévesek is. Általában ügyetlen, az osztály gúnytárgya, a tanító nyüge.

Emlékező tehetségét is gyengének találjuk, gyorsan felejt. Azonban tapasztalat az, hogy több szellemileg fogyatékos gyermeknek bizonyos dolgok iránt meglepő emlékező tehetsége van. Emlékekben felvillannak néha régi események, gyorsan kifejezett képzeteikkel meglepik az avatatlan hallgatót. Egyikben bámulatos szám-, másikban szó-, harmadikban adatemlékezetet találunk. Ismertem egy különben az értelmiségnek alacsonyabb fokán álló s rendkívül izgatott gyermeket, akinek 140 apróbb s különböző szemléletet nyújtó képe volt, mindegyik más és más számmal jelezve és az a gyermek a képről a rajta levő számot, a számról a képet mindig meg tudta mondani.

Egy másikról is tudok, aki főképen a történelemben tűnt ki. A történeti események, évszámok ismeretében bámulatos otthonosságot árult el. És ha azt kérdezték tőle, hogy

ha egy zsemlye ára 4 fillér, akkor három zsemlyéért mennyit kell fizetni, azt felelte, a matematikával nem foglalkozom. Valóban nem is tudta megmondani.

A szellemileg fogyatékosnak a figyelme általában gyenge, gyorsan fáradó s inkább csak a tárgyak felületén csúszik végig, továbbá akaratnélküli, egyeseknél ugrándozó, könnyen eltéríthető s csak ritkább esetben mutatkozik a figyelem érdeklődőnek, kitartónak. Ez is egyik oka a fogalomszerzés lassúságának.

Eleinte főképen érzéki szerveinek a működése tökéletlen; később az értelmének kellő gyakorlottsága hiányzik ahhoz, hogy szemléleteit helyesen és gyorsan reprodukálja. Logikáját jellemzi az elhirtelenkedés, figyelmetlenség s az ebből következő helytelen társítások, a tökéletlen felfogás, a hamis ítélet.

A gyengébb képesség jelei az *érzelmi élet* és az *akarat-erő* terén szintén mutatkoznak.

A gyermek érzéki szerveivel fogja fel az őt környező tárgyairól és tüneményekről reáható ingereket s érzéki észrevééseinek összessége alkotja meg érzéki tapasztalatait. Ezek a külső behatások sokszor kellemes, vagy kellemetlen állapotokat idéznek elő lelkében. Ezt a kellemes vagy kellemetlen állapotot érzésnek nevezzük. Az érzés sokféle alakban jelentkezik. A fizikai sérülések fájdalomérzéssel hatnak, a jó hír jó kedvre hangol, a rossz hír kedvetlenséget szerez, a munkanélküliség, a semmittevés unalommal jár együtt.

Akinek lelkébe a környezetnek hatása alatt túlnyomólag vidám természetű hangulatok plántálódtak be, annak kedélyi állapota is általában vidámnak mutatkozik. Aki pedig keveset élvezte az élet örömeit s lelkébe csak keserű érzések hatoltak, annak kedélyi állapota lehangolt, az élete pedig emiatt sokszor örömtelen. A szellemileg fogyatékosokra, az érzelmi életet illetőleg, a környezetnek nincs ilyen kiható ereje.

A kedélyi állapotuk általában sivár. Egyesekben mély lehangoltságot (apathia) tapasztalunk, másokban pedig rendkívüli izgatottságot, hevesebb érzelmi kitöréseket. Egyik csendes, komoly, a másik érzékeny, szeszélyes; egyik szelid, barátságos, nyugodt, másik félnék, heves, izgatott.

Azonban amíg a normális egyénekben a jókedv, vagy rossz hangulat mindig erősebb vagy gyengébb izgalmak

hatása alatt jelentkeznek, pl. a vidámságot a testi jólét, egy váratlan kellemes meglepetés, vagy tetsző gondolat, — a kedvetlenséget, lehangoltságot pedig valamelyes csapás, testi szenvedés stb. váltja ki, addig a szellemileg fogyatékosoknak sem a lehangoltsága, komolysága, sem a szeszélyessége, félénksége, avagy a hevesebb érzelmi kitöréseik a legtöbbször semmivel sem indokolhatók. Lelkiállapotokat, érzelmeiket juttatnak ugyan hangbeli kifejezésre is, mert hisz sokszor látjuk hogy sírnak, nevetnek, kiabálnak, nyugtalanok, de ha ezen lelkiállapotoknak okait kutatjuk, igen sok esetben nem tudjuk azokat magunknak megmagyarázni. Ha pedig egyes esetekben meg is értjük, akkor is azt tapasztaljuk, hogy a hevesebb érzelmi kitörések az azokat előidéző okokkal nincsenek egyenes arányban.

Hevesebb érzelmi kitörések a normális gyermekben is jelentkeznek olykor-olykor, mert ha nagyon víg, ugrál, táncol, tapsol, sőt hátraveti magát örömeiben, bánatában pedig a szenvedésnek határozott nyomai látszanak az arcán, ha nem is sír. Ez az állapot azonban mindig érthető, annak mindig megvan a maga természetes oka. A szellemileg fogyatékosoknál azonban csak akkor tudjuk a hevesebb érzelmi kitöréseket megmagyarázni, ha ez az állapot elvétele akkor jelentkezik, amidőn testi érzéseik, kívánságaik nem nyerhetnek azonnal kielégítést.

Sajátságos jelenség továbbá az is, hogy náluk a jókedv és kedvetlenség szintén indokolatlanul igen gyorsan változtatják egymást. A szinte mértéket túlhaladó kacagást, minden átmenet nélkül azonnal követi a nagy lehangoltság. Valóban azt mondhatjuk, hogy «az érzelmeik a tudat küszöbén alul maradnak».

Néhány példával is meg kívánom világítani az ilyen abnormis gyermekek lelki állapotát.

A szellemileg fogyatékosok intézeteiben is rendeznek iskolai ünnepélyeket. Egy ilyen gyászünnepély alkalmával egy 10 éves növendék, inkább a tantestület számára tartott beszéd alatt hangos sírásban tört ki, pedig a beszédet meg sem érthette. Valószínűleg a hanghordozás válthatta ki benne a szomorúság érzetét. Ugyanez a gyermek a másik pillanatban már az ő tikkelő mozdulataival az örömeinek határozott jeleit árulta el.

Egy 12 éves növendéknek, valahányszor a szüleit csak úgy futólag említeni hallotta, az arca eltorzult, görcsös állapotot öltött, fennhangon nem sírt, csak könnyei peregtek. A fiú különben élénkebb kedélyű s a viszonylagos érzelmeknek határozott jeleit árulta el, csak az a sajátságos jelenség volt még rajta észlelhető, hogy sokszor elbámult, szemeivel mereven, mozdulatlanul nézett előre s ilyenkor a száját is nyitva tartotta. A nevelés sokat javított a fiún.

A gyermektanulmányi társaság lapjának, A Gyermekeknek 1907. évi számában tettem közzé «Feljegyzések egy középiskolai tanulóról» címen egy közleményt, amelyet egy középiskolai tanár bocsátott rendelkezésemre. Itt egy előkelő családnak beteges sarjáról van szó, akinek tehetsége némely téren (az irodalom, a történet terén) szinte zseniális, más téren (mennyeségtan, mértan) teljesen elégtelen. E fiúnak érzésvilága kényszerképzeteinek időnkint váltakozó mértéke szerint zavaros, ingatag. Ma lelkesül valamiért, holnap ugyanazt megveti. Ma szeretettel beszél szüleiéről, holnap átkozza őket. Rögeszméje volt, hogy a valóságnál idősebbnek mondotta magát és hogy neki irodalmi sikerei voltak. Sokat gondolkozott az öngyilkosságról s magasztalva beszélt az ókor ama hőseiről, akik kardjukba dőltek. Midőn egy alkalommal osztályfőnöke megemléltette az osztályban, hogy ő 15 éves, titkának ez az elárulása nagyon elkészerítette s öngyilkosságra határozta el magát. Ebbeli szándékát szüleinek is megírta egy levélben, annak elküldését azonban szemes osztálytársai megakadályozták s tanárjának adták át. Ez a fiú, amint tanárja írja nekem, az öngyilkosság gondolatával sokat foglalkozott, néha lehangoltan, máskor szinte gyerekes örömmel. Az utóbbi hangulat különösen akkor vett erőt rajta, mikor azon gondolkozott, vajjon milyen sírfelirattal fogják őt, mint «írót» megtisztelni.

Folytathatnám még a példákat, de ennyi is elég ahhoz, hogy az abnormis gyermekek lelki világába futó betekintést nyerjünk.

A szellemileg fogyatékos gyermeknél a fájdalom érzése is lefokozott és pedig nemcsak a lelki, de a testi fájdalom is. Ezt a tapasztalatot szerezzük a rendszerint nagy fájdalommal egybekötött foghúzásoknál. De ismertem gyermeket, aki a fájdalom minden jele nélkül viselte el egy nagyobb seb

összevarrását s amidőn az orvos készen volt a munkájával, nevetve, jókedvvel mondotta a környezetének, hogy most már «meg vagyok stoppolva».

A lelki fájdalom a normális ember arcán ül, azt némává teszi, a fejét bágyadtan csüngeti le s végre is kínos zokogásban tör ki s ez hoz némi megkönnyebbülést. A szellemileg fogyatékosok a lelki fájdalom iránt teljesen közönyösek, vagy csak pillanatnyi hatást idéz elő náluk valamelyes súlyos csapás, pl. a szülők vagy a testvérek elhalálózása. Mint *Sollie* mondja: a jövő gondja épp oly kevésbé bántja őket, mint a multa való visszaemlékezés, egyedül a jelennek élnek.

A környezet iránti szeretetet, ragaszkodást csak a nevelés, a velük való jó bánásmód ébresztheti fel lelkükben. A szájalom, részvét érzelmei már oly elvontak, annyi ítélőképességet kívánnak, hogy e tekintetben már a nevelés sem tehet sokat, nevelés nélkül pedig a szájalom, részvét iránt teljesen fogékonytalanok. Ellenben egyesek a kegyetlenkedésekre hajlandók. Egy gyermek pl. egy védetlen pillanatban a játszótérről megszökött, s egy intézeti magánlakás folyosójára sompolygott fel s az ott kalitkában lévő két galambot a konyhából előkerített késsel lefejezte.

A mások tulajdonát sem igen becsülik, mert ahhoz, hogy valaki az enyém és a tied között különbséget tudjon tenni, ítélőképesség szükséges, ezzel pedig ők nem rendelkeznek. Idegenektől minden hozzáférhetőt elszedegetnek, sokszor még a zárt is feltörik s a zsebük valóságos raktára a másoktól elvett s a legtöbbszőr értéktelen holmikká válik.

A szép iránt alig mutatnak érzést. A természet szépsége, gazdag pompájának a látása, a szép virág, ruha, alak stb. hidegen hagyják őket; az új ruha azonban kedves előttük, még akkor is, ha nem szép. A ruhában tehát nem azt nézik, hogy a színvegyület milyen harmóniában van a testtel s az a ruha miként simul a testhez, hanem csupán az érdeklődik, hogy új ruhát kaptak, ezt a ruhát is azonban már csak addig gondolják elővigyázattal, ameddig az újság ingerével hat rájuk.

Érdekesnek tartom itt megemlíteni, hogy a nyers, durva kifejezéseknek milyen tömegét hozzák az iskolába. Ezeket mindenesetre a rossz környezet plántálta beléjük. Vallásos

érmük s a kötelességteljesítés iránti érmük sincs kifejlödve, e téren szintén csak a nevelés eredményezhet javulást.

A jutalmazások, büntetések eredményei kétségesek. Legalább is oly érmeket nem váltanak ki, mint az épeszűeknél, avagy a hatás csak rövid ideig tart.

Az ének és a zene iránti érzésük már előnyösen fejlődött. A legtöbb ilyen fogyatékos gyermeknek igen jó hallása van s fogékony is a zene iránt. Több olyan gyenge képességű gyermeket ismerek, akik nemcsak népdalokat, de operett részleteket egészen jól tudnak zongorán eljátszani, csupán hallás után, a kottát azonban nem ismerik. Vannak egészen tompaelméjű gyermekek, akik beszélni nem tudnak, de egyes dallamokat aránylag gyorsan megtanulnak és azt el is dudolgatják, tikkjeiket pedig a zenei ütem szerint végzik.

A zene általában élénkítőleg és szelidítőleg hat rájuk. Észrevehető, hogy még az úgynevezett alvókat is ébreszti és a teljes idiota zavaros tekintetét is vidámítja, a nyugtalanokat pedig nyugodtságra szoktatja. A kedélyi élet nevelése szempontjából tehát az ének és a zene szellemileg fogyatékosok intézeteiben is igen hasznos és fontos nevelő eszköz.

Az érmek és a megfogyatkozott értelem az akaratot befolyásolják s szabadságában gátolják s amilyen sivár az érmük és amilyen sötét az értelmük, éppen olyan gyenge az akaratuk.

Az épeszű gyermeknek is fejletlen még az akarata. A gyermek tettei még kevésbé akaratlagosak, mint inkább ösztönszerűek; a gyermek az ösztön, a szokás, a hajlam befolyása alatt cselekszik. Azonban az épeszű gyermek természetében rejlik az alkotó képessége. Élénk szelleme tevékenységre serkenti őt. Tetteiben az akadályokat sem kerüli, sőt szereti, hogy azok legyőzésében próbálja, gyakorolja erejét. Eközben egyénisége is lassankint kezd kialakulni. A képzetek és fogalmak is mindinkább megszilárdúlnak lelkében s azokból fejlődnek ki azok a meggyőződések, amelyek az önálló embert jellemzik. Tetteit lassankint saját elvei, eszméi szerint intézi, akarata a cselekvésében megnyilatkozik s hova-előbb nem szorul mások támogatására.

Amint már érintém, a szellemileg fogyatékos lelkébe minden csak lazábban plántálódik, szilárdan ott nem gyökeredzik meg. Értelmi képzése tehát ingatag, megbizhatatlan.

Mint hogy pedig az akarat leginkább azt teszi, amit az értelem óhajt, az értelem kívánsága pedig felette szűk körre szorítkozik, ebből a szellemileg fogyatékos gyenge akaratereje könnyen megmagyarázható. A gyermekkorban önállósága, tetteire teljesen hiányzik, valami iránt melegen érdeklődni nem képes. A munkára való szoktatása is nagy fáradtsággal jár, mert már a munkához is nehezen fog, ha pedig munkára szoktattuk, a legkisebb akadálnál megakad s vagy megszűnik dolgozni, vagy az ő egyéniségének inkább megfelelő újabb s könnyebb munka után néz. Az akarat gyengesége minden tettében megnyilvánul. Megnyilvánul a járásában, az evésében, az öltözésében, vetkőzésében, a játékban, a tanulásban.

A járást nehezen és később tanúlja meg, mint egy épeszű gyermek, miután sokáig tart, míg bizonyos agybeli központok megszerzik annak tudatát, hogyan kell az izmokat a mozgásnál összerendezni. Ha pedig járni már megtanult, akkor a járása bizonytalan, félénk s az energia hiányára vall.

Az ételek elaprózását lassan, nehézkesen eszközli, ruháját ügyetlenül ölti fel s veti le, az írószereket vagy lazán tartja, vagy görcsösen szorítja s a hozzá intézett kérdésekre félénken, halk hangon s hosszabb szünet után ad feleletet. Az akarat gyengesége azonban főképen a tornában nyilatkozik meg, ahol minden mozgást csak gépiesen végez és az akarat által irányított testmozgások többszörösen ismételt kísérlet után is balúl ütnek ki. Viszont azonban az akaratot leginkább a torna erősíti, mert itt van legtöbb alkalom a gépiesen fejlett mozgásokat az akarat uralma alá hajtani, a gyermeket bátorságra ösztönözni s mindinkább önálló mozgásokra, cselekedetekre szoktatni.

Játékkedve sincs, vagy abban nem kitartó. Itt is folyton nógatni kell őt.

A szellemileg fogyatékos nemcsak a gyermekkorban, de mint felnőtt is ingadozik, a leggondosabb nevelés mellett sem jut biztos meggyőződésre, minden véleményt, elfogad, bizonyos mértékig mások támogatására szorúl. Szóval a lelki szegénysége még felnőtt korában is és az akaratereő gyengeségében is megnyilatkozik. Igazi egyéniség itt nem fejlődhetik ki, közöttük inkább csak egyes típusokat találunk, de egyéniséget nem.

Még csak néhány szót a tanításukról.

Az emberiségben növekszik e szerencsétlenekkel való rokonérzés, a könyörületesség, az emberbaráti felfogás és annak szükségérzete, hogy segítsen azokon, akiket a természet segedelem nélkül hagyott.

Rége, az ókorban, a testi nyomorékokat és a lelki szegényeket a Taigetosz hegyéről a mélységbe dobták s mint az állam terheit megsemmisítették. Ma palotákban találnak gyámolítást és pártfogást a szerencsésebbek részéről, akik arra törekszenek, hogy a lelki szegények fogyatkozásait pótolják, vagy hatásukat semlegesítsék. S ez így van jól, mert a gyengébb képességű gyermeknek ép oly jogos igénye van az iskolára, mint az épeszűnek. Ha pedig tudjuk azt, hogy közülök sok megmenthető, mert hiszen még a polyvában is sok mag van, mely képes csirázni és gyümölcsöt teremni, akkor kulturális kötelesség nekik is megadni a módot arra, hogy a legszükségesebb elemi ismereteket elsajátíthassák. Aki lehetővé teszi, hogy minél többen sajátítsák el ezeket az ismereteket, az a haladásnak, a felvilágosultságnak tesz szolgálatot, aki pedig akadályokat gördít eléje, az a visszahatásnak dolgozik.

A szellemileg fogyatékosok azonban nevelés-oktatási szempontból sem mérlegelhetők úgy, mint az épeszű gyermekek.

A szülői ház nem tudja őket helyesen nevelni. Sok szülő fel sem ismeri gyermekének fogyatkozásait s ha a gyermek nem tud, azt mondják rá, hogy szeszélyes, nyakas, engedetlen, nem figyel, nincs semmihez kedve. Ritkább esetekben felismerik a szülők a gyermek állapotát, de a helyes nevelési rendszert alkalmazni ekkor sem képesek. A gyermek nem tud semmit, tehát nem is várnak tőle semmit. Gyengeségének ürügye alatt mindent elnéznek neki, kielégítik szeszélyeit s azzal vigasztalódnak, hogy majd segít rajta az iskola. Egyes szülők pedig önmagukat ámtíják. Ahelyett, hogy belátnák a gyermek fogyatkozásait és helyes neveléssel segítenének rajta, kikutatják a gyermek minden, még a legkisebb jó tulajdonságait is és ezeket rendszerint nagyítják s arra a következtetésre jutnak, hogy a gyermek még sem olyan fogyatékos képességű, hisz mindent tud, olyanra is emlékeznek, amit már mindenki elfelejtett. Ha azután

az ilyen gyermek a népiskolában nem halad, akkor a tanítót hibáztatják.

De a népiskola sem tudja az ilyen fogyatékos gyermekeket helyesen nevelni. Az elemi iskola az épeszű gyermekeken a házi nevelés ferdeségeit kiköszörűli, mert az épeszűek tömeges oktatás mellett is befogadhatják és feldolgozhatják a nekik nyújtott oktatást. A szellemileg fogyatékos azonban külön kell vezetni, a tanító pedig arra nem ér rá, hogy őket külön vezesse s az átlagos tehetségű gyermekekhez mért tananyagot nekik feldolgozza. De másrészt nehéz dolog is volna olyan tanítónak, aki épeszű gyermekekkel foglalkozik, a gyenge képességűek lelki állapotába helyezni magát s úgy hatni rájuk, hogy mintegy önmagukból éledjenek. A tömeges nevelés-oktatásból tehát a szellemileg fogyatékos nem veheti ki a maga részét. Ha azután nem részesülhet az ő egyéniségének megfelelő különleges nevelés-oktatásban, úgy nő fel, hogy semmi fegyvere nincs a létért való küzdelemre. Felnőtt korában is úgy jár, mint gyermekéveiben: mindenütt elkésik, nevetségessé lesz, gyakran bünbakja az okosabbnak, aki ráhárítja terhét. Nem vesződnek vele, kiadják neki az utat, így hányódik-vetődik, naplopó, gyakran koldús lesz. Az eszes lényt nem fejlesztették benne, előtérbe lép tehát az állati lény: a falu bolondja lesz, vagy pedig mert nincs kellő belátása, hogy ellentálljon a kisértéseknek, a gonosztévők útjára téved.

A szellemileg fogyatékosok oktatását sikeresen csakis az e célra berendezett intézetekben, az ő egyéniségükhöz alkalmazott nevelés-oktatás mellett lehet megoldani. Az oktatásukat, nevelésüket pedig azok oldhatják meg eredményesen, akik lelki életükkel tisztában vannak, fogyatkozásaikkal egybekötött rossz szokásaikat ismerik s helyesen ítélnék fölöttük, velök szemben elnézőek, egyszersmind meg tudják válogatni azokat a helyes nevelés-oktatási eszközöket is, amelyek alkalmazásával eredmény érhető el.

A tanítónak, mielőtt a magot vetné el, a szántóföldet kell gondosan megmunkálnia. Vagyis az oktatásnak az érzéki szervek igen gondos fejlesztésével kell kezdődnie. Felkeltjük bennök a hangok iránt való figyelmet, megtanítjuk őket látni, a tárgyakon a különbségeket észrevenni. Türelmes ösztönzés által kedélyüket is elevenebbé tesszük, a nyugta-

lanabbakat nyugodt magaviseletre szoktatjuk és sok oldalulag építgetjük azt az alapot, amelyen azután a komolyabb iskolai munka kezdődhetik el.

Ez ösztönzés következtében a bizalom, a simulékony-ság, a szeretet lassankint gyökeret vernek szívében s az előbb még magukba vonúlt, elmerült gyermekek környez-tükre figyelmesekké lesznek, mindig több és több tárgyat tanulnak megismerni, egymástól megkülönböztetni. Meg-tanulják a tárgyak tulajdonságait, képzetek, fogalmak, ítéletek keletkeznek lelkükben, tanulnak gondolkodni s lépésről-lépésre haladnak előre.

A tanítás további folyamán a figyelő képességet élesítjük, tökéletlen szemléleteiket kiigazítjuk, újabb szemléleteknek, ismereteknek birtokába juttatjuk őket.

Az emlékező, ítélő, következtető képességek fejlesztésére is mindig gondot fordítunk.

De feladata az oktatásnak az is, hogy a gyermekekben a fegyelem, a rend, a munka iránti szeretetet, az önérzetet, a kötelességteljesítés érzelmeit is felébressze és fejlessze, az akaratot növelje, azokat az érzelmeket pedig, amelyek őket rossz tettekre sarkalják, gyengítse, elnyomja s lehetőleg kiirtsa.

Ezen célok elérésében általában ugyanazok a tantárgyak irányítják az oktatást, mint az elemi népiskolában, különbség csak az anyag feldolgozásában van, amennyiben szellemileg fogyatékosok oktatása sokkal részletezőbb, aprólékosabb s így a feldolgozandó anyag is szűkebb terjedelmű.

Minden tantárgy közreműködik, hogy a gyermekekben a jó érzelmek élő melege kifejlődjék, de az akaratot erősre való folytonos hatást is minden tárgynak elő kell mozdítania.

Végül, ha az eredményt nézzük, arról győződhetünk meg, hogy a növendékekre fordított munka nem volt hiába való. Nemcsak közelebb formálódnak a hasznavehető emberek-hez, de amint már említém, igen jelentékeny százalék a társadalomnak hasznos munkásává lesz. Az elmebeli gyenge-ség nem mult ugyan el, de a tervszerű gyakorlás jelentékenyen gyarapította az összes lelki képességeket s a gyermekek sajátosságaihoz alkalmazkodó nevelés olyan erkölcsi tartalmat adott nekik, amellyel kisebb-nagyobb mérvű támogatás mellett felszinen tudják magukat tartani. Gyors futók nem lesznek, de megbízható hirtvivőkkel átalakulnak.

E gyermekeknek nevelése, oktatása s e réven a megmentése tehát oly nemes, hogy kevés más versenyezhet vele, csak az a sajnós, hogy hazánkban a szellemileg fogyatékosok nevelése mezején a tenni való, a szükség még mindig nagy, talán nagyobb, mint bármely téren, de a jövő biztató, mert a kormányhatalom a jótékony emberbarátokkal karöltve siet a megmentésükre.

Gyermekvallomások.

Irta: **Nógrádi László dr.**, gimnáziumi tanár Szolnokon.

A huszadik század gyermekbúvára csak egy jelszót ismerhet: megismerni a gyermek lelkét. Ép olyan elve ez neki, mint volt a szobatudós pedagógusoknak az: szabályt felállítani bárhogy is. Mi szabályt nem állítunk fel, csak gyermek-lélektani adatok alapján s még igen sok adatnak kell összegyűlni, hogy szabályainkat oly komolysággal felállíthassuk, mint amily csalhatatlannak hirdetett és hirdet még most is a régi pedagógia egyes tételeket, szabályokat. A mi munkánk nehézsége éppen abban gyökerezik, hogy nemcsak építenünk, de rombolnunk is kell. Le kell rombolnunk egy egész sereg tévesen felépített teória-várat s meg kell vernünk ezen vár csökönyös és elszánt védőit is. És építenünk kell a magunk adat- s ismeretköveiből egy új, modern épületet, melynek fundamentuma nem a képzelődés logikáján, hanem a gyermeklélek való ismeretében van.

Ezen munkánkhoz valljuk elvül azt, hogy meg kell ismernünk a gyermek lelkét bárhogy is. Hozzá kell férkőznünk, ha kell leleménnyel is, a gyermekhez, ehhez a csodálatos lényhez, melyet eddig jóformán észre se vettek se azok, akik otthon, se azok, akik iskolában nevelték. A gyerek csak ember-matéria volt, akit a legprimitívebb eszközökkel próbáltak idomítani emberré. S a társadalom és kultúra érdekében úgy bántak velők, mint a megvett rabszolgákkal: a szülő etette, ruházta, az iskola-gyár pedig dolgoztatta. Ugyan hányat dolgoztatott nyomorékká, hányat halálig vagy halálra! Rettentő statisztika lenne ez, a világ legszomorúbb könyve.

írása. Csak gondoljuk el, mi történhetett régen ha ma, a huszadik században is még az történhetik az iskolákban, ami tényleg történik. El kell ismernünk azt, hogy nagyon kevés azok száma, kik nemcsak civilizált, hanem kulturpedagógusok is. A legtöbb csak civilizált, de nem kulturlélek is. A civilizációt a tudás megadhatja s képessé teheti az anyag rideg s merev közlésére, a fegyelmezés szabályainak formaszerinti betartására, de a nevelésre nem. Nevelésre csak a kulturlélek képes, az a lélek, amely az érzés melegségével s a gyermek *kivétel nélküli* szeretetével és a gyermeklélek biztos ismeretével indul a legszebb s legszentebb munkának, a legfönségesebb probléma megoldásának: tanítani a tudatlant, nevelni a még nevetlent. Mondhatjuk-e azt, hogy ma úgy tanít minden «tanító», amint kellene s nevel is. Bár mondhatnók. És ugyan hogy állunk a szülőkkal? Tisztelet a kivételeknek, de igen kevesen vették még észre, hogy gyerekük nemcsak testből áll, hanem lélekből is. A szülők ép úgy bizonyos kikalkulált elvekhez kötve cipeplik gyermekeiket, mint ahogy az iskola köti gúzsba a maga «feldolgozandó» tananyagból megsodort köteleivel. Rabszolgaságban a gyermek, a föld legistenibb lényé, s ezen rabszolgaságából kiszabadítani nem lesz könnyű, különösen nálunk. Munkánkhoz segítőtársul meg kell nyernünk a közönséget is, mert csak a közönség erkölcsi támogatásával vehetjük fel a harcot azokkal, kik az egyéni hiúságot elébe teszik az ügy érdekének. S hogy sikeresen küzdhessünk, minden kis porszemet össze kell szednünk, minden csöpp adatot a gyermeklélek megismeréséhez.

Ilyen adat porszemecskék lesznek az alábbiak is, miket néhány *gyermeknapló* vallomása alapján állítottam össze.

A gyermek jelleme az iskola fegyelmi légkörében nem mindig nyilatkozik meg a kellő őszinteséggel. Az iskolai fegyelmi szabályok, a tekintély bilincseinek sokféle nyomása miatt a való apró ravaszkodás alá, sokszor még mélyebben elrejtőzik. Természetes védekezése ez a gyerekek s kénytelen hozzányúlni, ha látja, hogy a teljes őszinteség csak kárára van. Nem mondhatjuk, hogy iskoláink szelleme alkalmas egészen arra, hogy a gyermekben az én őszinte megnyilatkozását elősegítse. Nem mondhatjuk, hogy az iskola a szeretet alapján felkelt kölcsönös bizalom jegyében folytatná

munkáját. Szeretet s bizalom helyett inkább a rideg kötelesség, a parancs, a büntetés hirdetésével igyekszik tekintélyt szerezni s eredményt felmutatni. Ez a téves felfogás automata-szerűen, gyárilag termeli a gyermekből az emberanyagot. S bizony meg is látszik ennek hatása a produktumon: az őszinteség nem a legerősebb oldala sem a mai embernek, sem a mai gyerekeknek. Az apró ravaszkodás külszine alá elrejtett való észrevevéséhez ugyancsak jó szem kell, de ha észre is veszi az iskola embere, ez jó részben holt tőke marad, mert okulásra csak igen elenyésző kis része kerül nyilvánosságra. Igaz, nem lehet kivánni, hogy mindenki megírja tapasztalatait, de ezen segíteni lehetne a *megfigyelő* táblázatok kötelező kitöltésével. Az így szerzett anyag igen sokat érne, mert belőle a gyermek-lélekbúvár sok érdekes dolgot tudna meg.

Én alább egy olyan téren szerzett tapasztalataimról akarok beszámolni, melyeket a gyermeklélek önkéntes megnyilatkozása adott. Három évvel ezelőtt első osztályos gimnáziumi tanítványaimat arra buzdítottam, hogy a nyári szünetidőben naplót vezessenek, feljegyezve azt, amit feljegyzésre érdemesnek tartanak. Ugyanezt tettem a következő s a múlt év végén is. Így három éven keresztül egy csomó érdekes napló jutott kezemhez. Ezen naplókhoz kaptam még «*A Gyermek*» nagyérdemű szerkesztőjétől egy leánynaplót is. Alább ezekről számolok be.

Alig olvashattam volna ezeknél a naplónál érdekesebb olvasmányt. Bizony érdekesebbnek tartom a Kahlenberg Habkissasszony című szenzációs dolgánál és még művészietlen formájában is értékesebbnek, igazabbnak. Ezek a 10–14 éves kis emberek még nem emberek, de már valakik s tudatukkal még az őszinteség határán mozognak. Véleményüket, izlésüket, felfogásuk őszinteségét tekintetek még alig korlátozzák, kivált mikor naplót írnak. Elmondják azt, ami őket érdeklí s úgy mondják el, amint érdekelte lelküket. Az események friss benyomásai minden formáló művészet nélkül kerülnek papírosra a naplókban. S ha válogatnak is az elmondani valóban, ha *mindent* nem mondanak is el, ez nem teszi vallomásukat kevésbé értékesé, mert már az is értékes és érdekes, hogy mit tartottak elmondásra méltónak és valósnak. De egyébként is annyi világos valóság van titkolód-

zásukban, hogy amit el nem akartak mondani, az is ott van a sorok között. Valami mindig oda kerül a leirt mondatokhoz abból az el nem mondott dologból is, csak meg kell látni s el kell olvasni.

Azt hinné az ember, hogy a kis pöttön diák, mihelyt hátat fordít az iskolának, azon nyomban sutba dobja a könyvet. Pedig nem egészen így van. Az első év naplói arról tanuskodnak, hogy mintegy 75⁰/₀ még nyáron is forgatja az iskolakönyveket; egyik-másik állandóan s rendszeresen is tanul. Legtöbbet foglalkoznak a latinnal, legkevesebbet s csak elvétve a földrajzzal, mértannal, számtannal. Érdekes, hogy a jó tanulók többet tanulnak még a szünidőben is, mint a gyengébbek. A szülői kényszer hatását kettőnél vettem észre. Egyiket valósággal túlterheltek. Nemcsak mindennap kellett neki foglalkoznia latinnal (melyből gyenge volt) s más iskolai tárgygal, de állandóan mindennap, néha két órán át is, tanulnia kellett franciát s azonkívül még zongorát is. A másikkal túlbuzgó szülei még a kirándulásra is elvitették a latin könyvet s tanulnia is kellett. Ez aztán a túlterhelés! Érdekes, hogy a második vakációban már kevésbé szorgalmasan forgatják az iskolai könyveket, a harmadikban pedig két igen jó diákom is csak a szünidő legutolsó néhány napján veszi elő a latin nyelvtant. Mi lehet ennek az oka! Nem akarnám az iskola nimbusza rovására írni, hogy ez a könyvundor miatt van, inkább azt gondolom, hogy a kis emberkéek egyéb szórakozást keresnek s találnak, mint az iskolakönyvet. Olvasnak inkább, mert az olvasás meg a vakációk számával mind kedvesebb lesz. Az első osztályt végzett növendékek közül csak 23⁰/₀ olvasott gyakrabban, a többi egyáltalában semmit. A legtöbbet olvasók között csak egy van olyan, aki nem a legszorgalmasabb tanuló. A következő évben ez a percent már emelkedik, a harmadik osztályos diáknak pedig már mindennapos tápláléka az olvasmány.

Érdekes, hogy mi mindent olvasnak. Egyik a görög regét olvassa, aztán Petőfitől, Mikszáthtól; Pompeji pusztulását, Vernét, sőt a Műveltség Könyvtárából is olvasnak már. Legtöbbet s legtöbben Jókaitól olvasnak, még pedig regényeket. Egy második osztályos tanuló elolvassa a Szegény gazdagokat, Fekete gyémántokat, Damokosokat, egy harmadik osztályos már olvassa a Jövő század regényét, Arany embert,

Kárpáthy Zoltánt, Lőcsei fehér asszonyt. Kritikát is mond, hogy neki a Jövő század regénye tetszik a legjobban. Érdekes a másik harmadik osztályos megjegyzése, ezt mondja: «Délután folytattam az «Egy rossz fiú története» című könyv olvasását. A vége volt a legérdekesebb, mikor a diák kitanított agarát öreg tanárára uszította. Az agár át-át ugrálta az alacsonytermetű tanárt, homokot rugott szemébe. A tanár tudta, hogy ki csinálja ezt és a diákat ki akarta csapatni az iskolából. De megkegyelmezett neki és csak másodfokú büntetést kapott.» Több megjegyzést nem tesz. Valószínű, hogy a csiny is tetszett a regény végén, de leginkább az tetszhetett, hogy ez a kis rossz fiú annyi hamiskodás után is kicsapás nélkül maradt. Szóval a furfangos, a hamis gyerek csinytevése imponált s a mese befejezésével, az erkölcsi igazságszolgáltatással meg volt elégedve.

Csak egy megjegyzésünk lenne itt s ez az, hogy a szülőknek nagy gonddal kellene ellenőrizni, mit olvasnak gyermekeik. Semmiesetre se helyes az, hogy a gyerek — amint az egyik mondja — maga járjon a kaszinóba könyvekért. Sok selejtes, sok csak felnőtteknek való van egy ilyen könyvtárban, de semmiesetre se 10–14 éves fiuknak való. A könyv öl is, nemcsak éltet. Még nagy ellenőrzés mellett is hányszor kerül a gyerek kezébe nem neki való olvasmány, hát még ha kedvére válogathat a kaszinói könyvtárban. A könyvből így beszítt korai méreg sok gyermeklelket tett már tönkre. A gyermekolvasmány a legszigorúbb ellenőrzést kívánja. Nagyon okosan teszi a szülő, ha megmeglepi fiát, mikor olvas és még a Jókai könyveiből is nagyon válogatva engedi olvasni. Jól teszi a szülő, ha minél gyakrabban átkutatja gyermekének asztalfiókját, szekrényét, mikor a fiú nincs otthon s a nem gyereknek való könyvet szükség esetén elkobozza. Az olvasmány megtiltásában a legnagyobb gondossággal kell eljárni, mert esetleg a tiltás fogja felhívni a gyermek figyelmét. Az elkobzott könyveket a felnőttek is jobban olvassák, a tiltás a legjobb reklám. Semmikép se helyeslem azt sem, hogy a szülők a gyereknek ujságot adnak a kezébe. A naplók tanúsága szerint már többen olvastak ujságot az I–II. osztályosok közül is. Egy közülök oly lelkiismeretes ujságolvasó, hogy egy pénteki nap ezt írja: «ma átolvastam a csütörtöki ujságot is». Ezt előző nap nem olvas-

hatta át. Ugyanez mint harmadik osztályos is folyton olvasott ujságot. Nincs olyan ujság, amelyben mindennap ne akadna olyan, amely csak káros hatást tehet a gyermek fejletlen s könnyen izgatható, befolyásolható lelkére. Gyermeknek nem való felnőtteknek szerkesztett ujság a kezébe egyáltalában. A szülő bünt követ el, ha annak olvasását megengedi. Zár alá olyan helyen az ujságokat, ahol gyermekek vannak!

Legkevesebben olvasták az iskolai Értesítőt. Mindössze kettő emlékezik meg a II. osztályosok közül egy-egy izben. Az egyik ezt írja: «azokat néztük az Értesítőben, akik megbuktak.» Tehát nem a programmértékekezést olvasták!

Legkedvesebb szórakozása a gyerekeknek a játék. Érdekes hogy a gyerek fölött is mennyire érvényesíti hatalmát a megszokás. Azt hinné az ember, hogy igen könnyen belezökken a semmittevő játékos életbe a gyerek a szünidőben, mikor nem kell máról holnapra készülni, nem kell feladatokkal vesződni s korán kelni. Az iskola kis rabszolgája megszokta bilincseit annyira, hogy nincs kedvére a szabad állapot. Az egyik például, egy kis első osztályos, már július elsején azt írja: «az egész nap unalmasan telt el.» A másik négy nappal később már szintén unalmasnak találja a szünidőt, a harmadik a vakáció derekán kiált így fel: «eddig egyhangúan, unalmasan töltöttem a vakációt.» A negyedik három izben is azt jegyzi fel, hogy unatkozik. Szóval egészen úgy látszik, mintha ezek sajnálnák az iskolát! . . . Az bizonyos, hogy egyetlen izben sem olvastam a naplók végén olyan félt, mintha sajnálnák azt, hogy vége már a vakációnak. A sorok közül inkább azt olvasom ki, hogy igen természetesen tartják, hogy megint elérkezett augusztus vége s csak egész egyszerűen annyit mond, legtöbb: «ez volt a szünidő utolsó napja.» De nem búcsúzik, se nem szomorkodik. Így kell lenni s a kis ember belenyugszik a fátumba.

Örömmel láttam, hogy nem sokan unatkoztak a szünidőben. Öreg baj lenne az, ha már játékot se tudna keresni a lélek. Ennyire fásulttá egyetlen és semmiféle iskola se tudja tenni a gyermek lelkét. A fentebb említett szórványos unatkozás is bizonyára egyéb okokra vezethető vissza, mint arra, hogy a játék elvesztette varázserejét a gyermeklélekre. Az egyik például július 18-án azt írja, hogy unatkozott,

ezután öt napon keresztül a napló már beteget jelent. Nem ok nélkül volt hát unalmas az előző nap. Az bizonyos, hogy az unalom a gyereknél mindig a testi vagy lelki indispozíció jele: fáradt, kimerült a lélek, vagy a test beteg. Épen ezért nem tartom helyén valónak azt, hogy egy ásitásért a gyerek mindjárt feddést kapjon az iskolában. Hányszor nem tehet ő arról, hogy ásitott. A legtöbb esetben lelki pihenés vagy orvos kell az ilyen gyerekeknek, nem hosszú s feddő fejtegetése annak, hogy az iskolában figyelni kell

Nagy lelki örömmel s a legtöbb elég részletesen ad számot arról, hogy mivel játszott. Egyik szinte harsány örömmel kiáltja: délelőtt tanúltam, aztán *persze* jött a játék. Aranyos, egészséges gyereklogika, tele jó kedvvel s eleven-séggel. Persze, hogy a játéknak kell következni a tanulás után, az üdítő, frissítő játéknak, nem pedig az unalomnak, beteg-ségnek. Ez az egészség, a játék.

De hát mivel játszanak? A tenger két hónap alatt mennyire tud leleményes lenni a gyereklélek, hogy egy gimnazistához illő játéokra találjon mindig? Úgy hogy nem nagyon válogatnak a játéokban, hogy való-e vagy sem egy gimnazistának. A játék eloszlatja a rangkülönbséget gimnazista és nem gimnazista között; ez olyan egyenruha, amely a teljes egyenlőség elvére van szabva. Még karikáznak is! Feljegyzik, hogy szaladgálnak, kergetősdit játszanak s ezzel szívesen mulat még a harmadikat végzett, negyedik osztályos jelölt is. A szaladgálás nagyon kedvelt játék forma, mert erről beszél legtöbbet a naplócskák ákombákom betűje.

Egyik azzal mulat egy egész délelőtt, hogy a katonáit számolja össze. Csinálnak papirhajókat s eresztik le a Zagyván, a Tiszán. Bizonyára vonzza a lelküket egy kis robinzoni kalandvágy, a messze fekvő tenger, a vademberlakta elhagyott sziget, a sok-sok veszély, kaland, mely oly ügyesen meg van írva Robinson könyvében. Vizi malmot is csinál az egyik s megjegyzi, hogy «szépen forgott.» Szinte látom a kis alkotót, mennyi szeretettel dolgozott malmán s hogy várta, hogy fog-e forogni az ő műve. S látom arcán az alkotás sikerén az öröm, a megelégedés pirját. Szépen forgott a malom persze! Sikerült a mű! Nem volt hiába a fáradság. Édes kis emberkém, majd ha az élet naplóját írod, nem fog minden műved így sikerülni, nem fogja minden munkádat siker követni,

nem fog minden malmocskád ilyen szépen forogni!... Játsszanak színházat is, eresztenek sárkányt, egyik cirkuszt épít s előadást is tart belépti díjjal (amelyet aztán testvériesen megosztanak a szereplők a nézőkkel), kugliznak és vasutasdit játszanak. Az egyik valóságos kis ezermester: tűzi játékokat, telefont csinál, de még papírvonatot is, amely ment, — ha húzták, amint megjegyzi. Boltosdit játszanak néhányan, aztán vadásznak, futbaloznak, tenniszeznek, halásznak, csolnakáznak, az egyik meg kitartóan lombfűrészsel. Bár megjegyzi, hogy ez a munka nagyon hatalmas és hamar beleun. A másik szép verseket nyomtat ki igen sokszor kis nyomdáján. Ebből talán író lesz (szép, színes a naplója is)! Erősen hivei a militarizmusnak is ezek a kis emberek, mert többen csinálnak papírvárat (még egy negyedik osztályos jelölt is ezt írja naplójában «papírvárat ragasztottam»), sokan játszanak játék katonákkal. Az egyik még ágyúcsövet is önt ólomból. Általában nagy szeretettel s részletességgel szólnak naplóikban arról, hogy mivel játszottak. Igen kedvesen jegyzi fel az egyik, hogy szappanbuborékot fújt. Milyen fontos dolog is ez, hogy még a naplóba is érdemesnek találta beleírni. Dehát hogyne volna fontos, mikor ez is olyan játék, mint a többi. Szórakoztat, gyönyörködtet s ez a fő.

Egyik-másik a szorosán vett játékon kívül sakkozik is (hárman) néha, egyetlen egy többször. A komoly sakktól a felnőttek játékához, a kártyához, átmenet a domino. Egyetlen egy jegyzi fel, hogy dominózott, de már mintegy 33% kártyázott, még pedig többször. Hogy mit játszottak, nem jegyzi fel, de akármit is, mégis egy kicsit sok a kártyázó, tekintve azt, hogy nyáron egyéb szórakozás is akad. Még akkor se menthető ez a szórakozás, ha a «kényszerűség» viszi rá a kis embereket, mint egy harmadik osztályt végzett írja naplójában: «Reggeli után el kezdett esni az eső és jó óra hosszáig esett. A sárban nem mehettünk ki, azért, amíg a sár felszikkadt, dióban kártyáztunk.» Délután az eső miatt megint azt írja: «Egész vacsoráig kártyáztunk, mert más csinálni valót nem találtunk.» Másnap ismét esett az eső, megint kártyáztak. Irja: «Először öcsém nyerte el mindnyájunktól a diót, azután pedig én.» Bizony akadhatott volna más játékos szórakozás is. A szülők pedig nagyon jól tennék, ha a kártyázást egyáltalában meg nem engednék gyermekeiknek.

Ezt a szenvedélyt nem növelgetni, hanem sokkal inkább előlni kell. Az ilyen gyerekkártyázások lassanként belenővelhetik a gyerekebe a kártyázó szenvedélyt annyira, hogy teljesen rabjává lesz. Aki ismeri a mi diákjaink életét, jól tudja, hogy a diákkamarákban bőven áldoznak ennek a szenvedélynek a felnőttbb tanulókkal együtt a kisebbek is. Nem egyben a szülő maga keltette fel a kártyázó szenvedélyt azzal, hogy maga adta kezébe a szórakoztató kártyát, ép úgy, mint az orvos által «tanácsolt» első pohár bor az ivás szenvedélyét.

Meg nem állhatom, hogy itt meg ne jegyezsek valamit. Föltétlenül szükségesnek tartanám azt, hogy a gyermeket szórakozni, játszani tanítsuk, még pedig olyan játékokra is, mellyel jól el tud szórakozni, ha esik is az eső, tehát otthon, bent a szobában akár egymagában, akár társaságban. A németországi diáklapokat átnézve, azt látom, hogy ezek első céljuknak ép azt tűzik ki, hogy szórakozni, kellemesen, szépen, tanítsák meg a fiatal lelket. Németországnak egy egész sereg diáklapja van s ezek mindenkében özönével akad a mindenféle kéz- s észügyesítő játék, foglalkozás, melyek között minden fejlettségi fokán megtalálja a kis ember a neki legjobban megfelelőt, legjobban tetszőt. Akad ezek között sok kedves társasjáték is, akad elég komoly s tanulságos dolog is, melyben sikerrel felhasználhatja iskolai tudományát is. Nálunk ez irányban semmit se tesznek. Egyetlen egy árva diáklapunk akadt eddig, tagadhatatlan, hogy ügyesen van szerkesztve a német diáklapok mintájára, de ez az egyetlen egy, mért nincs több, hisz annyi a diák?!* Szomorú és sivár képét tárja fel ez a körülmény is a mi diák-életünknek. Nehány jó lap sok jót tehetne. Nehány jó lap, mely tanácsadója, szórakoztatója, jó barátja lenne az ifjúságnak, melyet örömmel várna s olvasna. Ennek híján hozzá nyúl a napi lapokhoz, ezek pedig semmiképp sincsenek hasznára. Korán megvénítik lelkét, letörlik róla azt a zománcot, melynek pedig meg kellene maradni rajta. A napi lapok az élet krónikásai, ezekben ott zubog, forr az élet minden salakjával. Ettől a salaktól óvni kell az ifjúság lelkét. Minél később érintkezik vele, annál jobb.

* E sorok írása közben kapom az értesítést, hogy Vértess József dr. „Ifjúsági Lapok“ címen diákujságot indít meg. A lelkes gyermeklélek-búvártól sokat várunk: egy jó diáklapot!

Örömmel olvastam a naplókban, hogy egyik-másik művészi érdeklődéssel mintáz agyagból szobrot, 20% festett, majd ugyanennyi rajzolt, ketten zongoráztak is. Gyakrabban bogarásznak s az egyik negyedik osztályos jelölt nagy örömmel jegyzi fel, hogy majd minden délután kuglizik is.

Persze minél «öregebbek» lesznek, annál inkább tér nyílik nekik a házi foglalkozás körében is. Egyik kedves naplóróm nagy lelkiismeretességgel jegyzi fel majd minden nap, hogy reggelenként vagy gyalog vagy biciklin berándul a városba húsért. Korán kell kelnie, de nem panaszkodik soha, látszik, örömmel végzi a rábizott feladatot. A másik elmondja, hogy mindennap ügyvédi irodában ír. Sajnáltam a kedves kis emberkét, hogy ily fiatalon s máris neki dolgozni kell, játék, szórakozás helyett egész délelőtt iratokat másolni. Szinte vártam, hogy egyszer csak ott találok a naplóban a szomorú sóhajtást. Nem találtam. Még csak nyoma sincs a panasznak. Hanem aztán találtam valamit, ami megmagyarázta az ő békeséges dologtűrő természetét. Augusztus 2. ezt írja naplójába: «Ma délelőtt kaptam fizetést, öt forintot. Délelőtt írtam anyámnak s elküldtem neki a fizetésemet s dolgoztam az irodában.» Mennyi egyszerűséggel mondja el mindezt, minden érzelés és póz nélkül. Erre csak a romlatlan gyermeklélek képes.

A naplók tanúsága szerint legkedvesebb játéka a kis embereknek a kirándulás. De hát oly nehéz ehhez hozzájutni, többbe kerül, mint az ugrómérce csinálás. Micsoda örömmel üdvözik a kirándulást. Egyik azt írja a kirándulás előtt, hogy addig csak unatkozott. «A bátyámhoz megyek Dunántúlra, onnan meg ki tudja, merre», mondja a másik olyan hatalmas lelki lendülettel, mintha a Dunántúlról egyenest világkörútra indulna. A betűk szinte sugározzák az örömet, a sorok között érezhetjük a lélek örvendő izgalmát, türelmetlen vágyát: menni, menni ki a megszokott környezetből, vidéket, új embereket s világot látni. Az ilyen «világlátó» nagyobb kiránduláshoz kevesen juthattak az én apró naplóróim közül. Pedig milyen jó volna, ha mehetnének, dehát sokba kerül az utazás. Nagyobbrészt csak vasutasok fiai utaztak ide-oda. Ezt az utazási kedvezményt minden diák megkaphatná legalább egy-egy meghatározott hosszabb útra a szünidő két hónapjában. Ebből kára nem

igen lenne a vasúti kasszának, de annál több haszna az országnak. Most érnek rá igazán utazni, járni, kelni. Nemcsak könyvekből olvasnák, szóval hallanák, hanem látnák is hazájuk szépségeit, nevezetességeit. Elmehetnének a nemzetiségek lakta vidékekre s megismernék idegen ajkú kis polgártársaikat. Hozzászoknának a megfigyeléshez, megszeretnék a természetet. Új színek, képek s hangulatok tömegével telnék meg lelkök. Pihennének s megis erősödnének testileg s szellemileg. A magyar ember úgy is inkább ülőtermészetű, egy kis elevenebb utazási, látási vágyat bele kell nevelni, hogy kívánja látni, milyen az élet szülővárosán kívül s extra Hungariam is. Az utazásnak rendkívül nevelő s lélekfejlesztő értéke van. Az utazás jellemfejlesztő is: növeli a lélekenergiát. Az ismeretlen vidék új látnivalója új és új ösztönző arra, hogy észrevenni, megfigyelni tanuljon. Az én alföldi (Szolnok) kis embereim csodálatos keveset vesznek észre. Nem csoda, hisz az Alföldön kevés friss természet benyomás éri őket. A lapos puszta szemlélése, a végtelenbe nyúló levegő síkság egyhangú komolysága, mely inkább önmagába mélyedésre készíti a lelket, nem kelti fel figyelmüket, nem fejleszti szemlélődésre lelküket. De meg sem szeretteti velük a természetet. Az alföldi ember csekély gyönyörűséget talál a természetben, nincs kitéve annak a sokfélekép változó színes természet kép-változásoknak, mint a hegyvidéki ember. Ezer meg ezer incselkedő, lélekcsalogató panorámában nem szól hozzá s így nincs is alkalmja megszeretni a természetet. Úgy látom a kis embereim naplójából is, hogy a természet érzése szinte hiányzik lelkükből.

Érdekes egyiknek a megjegyzése. Július 19-én ezt írja naplójában: «4 órakor mentünk haza vonaton, most láttam először napkeltét. Nagyon szép volt.» Rögtön utána következik ez a mondat a következő napról: «Ma kilenc óráig aludtam.» Ennyi a napkeltéről, melyet 13 éves korában először látott életében, több semmi. Másnap kilenc óráig aludt!

Egy másik a napkeltét ugyancsak először látja életében, de még annyit se mond, hogy szép, pedig ez szeret megfigyelni s kedvesen el is tudja mondani azt, amit látott. A természetet nem látja. Ennek a kis emberkének három szünidőről van napló a kezemben s így három év lelki fejlődését figyelhettem meg. A természetről szó se esik. Most

az utolsó szünetben felutazott Szatmárba, a felső Tisza vidékére. Három éven belül egyszer sem utazott hegyes vidékre, a vakációt itthon töltötte Szolnokon, tehát a hegyes vidéknek az újság varázsával kellett rá hatni. Igazán vártam, mit fog írni, hogy fog csodálkozni, mennyi friss benyomást találok majd naplójában annál inkább is, mert naplója tanúsága szerint nála találtam legtöbb «írói» készséget. De csalódtam. Ide írom naplójának egy részét, mely ezen utazásának feljegyzésére vonatkozik: . . . «Egészen Debrecenig mindenütt sík Alföldön száguldott át a vonat, de Nagy-Károly mellett már nagy dombokat láttunk nyaralókkal. Később már egész hegyek tűntek fel előttünk.» Aztán leírja, hogy milyen folyókon s városokon mentek keresztül (a természetről egy szó sincs), de azt nagy örömmel jegyzi fel, hogy már az nap harmadszor mentek keresztül a Tiszán. Másnap, mikor megérkeznek, mihelyt csak kimehet, a legelső az, hogy lemegy a holt Tisza ágához, mely a tanya mellett folyt el valamikor, de most már majd egészen ki van száradva. Másnap megint csak a Tisza partjára mennek unokatestvérével vadászni. Látnak egy dobos gémet, lőnek egy vízi csirkét meg egy kanalas gémet. Több semmi. Negyedik nap már haza indultak. Tehát egy szó sincs a természetről, de azt igenis leírja, hogy megnézte a tanyát, az istállókat, a kocsiszíneket, a dohányszárítót. Bőven szól mindenről, a természetről azonban egy szó sincs. Nem érdekli az egész más vidékből, mint a holt Tisza-ág!

(Vége következik.)

A művészgyermekéről s a zenének a gyermekre való hatásáról.

Irta: **Kurucz (Kurzweil) Margit** tanítónő Budapestről.

A gyermektanulmányozás a gyermekeket testi és lelki egyéniségük szerint sokféleképp osztályozza. Bár a művész vagy «csodagyermek» még nem alkotnak a tudományban külön csoportot, mindamellett ezen cím alatt való tanulmányozásuk értékes, mert érdekes közös tünetényeket mutatnak fel. Felfogásom szerint ezen gyermekek más el-

birálás alá esnek, mint a többiek, s úgyszólván külön kasztot alkotnak a gyermektársadalomban. Úgy látszik, hogy a zenével való foglalkozás már a gyermeket is átformálja; igaz, hogy csak a beható foglalkozás. De amint igaz, hogy ahány ember, annyi egyéniség, úgy a zenével való foglalkozás is minden egyéniségre más és másképpen hat.

Még az idősebb művészembereken is meglátszik a mesterének játékmódszere, magaviselete, külső magatartása; annál inkább felelhető ezen részint meggyökeresedett módszer, részint elsajátított szokás az ú. n. művészgyermekeken. Nem rég hallottam egy körülbelül 22—24 éves zongoraművészt, kire kéztartásáról pár taktus után ráismertünk, hogy Szauer tanítványa. A művészgyermekben még sokkal inkább mutatkozik az utánczás hajlama mesterével szemben.

Lássuk hogy viszonylik a művészgyermekben a művész és a gyermek.

Ismerek egy kis lányt, aki Budapesten már gyakrabban nyilvánosan szerepelt, 12 éves hegedűművésznő. Gyermek, de bámulatos karakter. Pompásan játszik, de játék közben egy arcizma sem rándul meg. Nyugodtan, egykedvűen, hidegvérrel áll az ezernyi hallgatóság előtt, s a lehangulatossabb darabok hangulatából egy mákszemnyi érzés sem tükröződik vissza arcán. Kapott arany láncokat, jou-joukat, virág és babérkoszorúkat. Rengeteg kitüntetés egy gyermekre, s ő ilyenkor mégis elszontyolodva megy le az atyjához s kér tőle egy skatulya Kuglert. Neki csak az kellett, a többi ajándék neki értéktelen volt. Az előbbi nyugodt, érzéstelen magaviselet átalakult, a művészből kiszökött a gyermek és cukorért könyörgött.

Alig pár napja, hogy egy 13 éves kis hegedűművészt (fiút) hallottam játszani egy nyilvános hangversenyen. A gyermek izgatottan, lázasan áll ki a pódiumra, s alig bírja kivárni zongorakisérője előjátékát. De végül belefog egy hangulatos melódiába (Schubert Ave-Máriájába). A gyermek fel nem nézne a közönségre, behúnyja szemeit s úgy játssza végig a darabját. Ez visszatetszett, zavarta a hallgatóságot, mert látszott szemlehungyásán a természetellenesség, az idegen behatás. Ezen fiúcska gyönyörűen, érzéssel játszott, de az érzés visszatükrözése az arcán mesterkéltség volt. Rövid nadrág s kis fehér vászon matróz blúzban játszott. Kis

negyedóra mulva átöltözve kemény gallérban s rendes kabátban látom s alig ismerem rá. Az izgatottság, az érzés s a mesterkéeltség eltűnt arcáról s egy bájos, pajkos fiú állott előttem. Bájoságát elcsúfította a játék.

De ismertem egy leányt már túl a gyermekéveken. Hallottam zongorázni szűk családi körben. Nem volt művésznő, de azért nagyon szépen játszott. Nem szép, majdnem csúnya, sovány, beteges teremtés volt. De amint elkezdett játszani, mindinkább belemelegedett, kipirosodott az arca, a szemei átszellemültek a játéktól, az egész lány lázban volt, s akkor oly szépnek látszott. Ki hinné, hogy a zenének mekkora külső hatása is van?!

Sajátságos, hogy milyen korán kifejleszti a művészetekkel való foglalkozás a «művészgyermek»-ben a művészi önérzetet, különösen, ha mesterséggel is előmozdítják. Sokszor túlhajtott, valóságos koraérett állapot fejlődik ki bennük ez irányban.

Van egy kis fiú ismerősöm. Mikor egész kicsi volt, aránylag egész jól játszott. A zenei hajlam már négy éves korában mutatkozott benne, s mikor a gyermeket öt éves korában kezdték taníttatni, akkor egy budapesti igen neves hegedűtanár nagy jövőt jósolt neki. De egy ideig egy öreg tanár tanította a fiút, ki cukorral etette a gyermeket, s mindenfélét beszélt neki. Egyszer a legnagyobb meglepetésemre így szól hozzám a fiú: «Kár hogy a művészeknek még életükben nem állítanak szobrot.» Azon kérdésekre, hogy mért, így válaszolt: «Mert így nem láthatom meg a saját szobrom!». A gyermek az első fellángolás után nem haladt a szükséges szorgalommal s az eleinte mutatott kiváló eredménnyel, de amivel akkor telebeszélték a fejét, arról ma is meg van győződve. Nem rég említette is már a pár év mulva Berlinben tartandó körútját. Ha magában játszik a fiú, semmi gondot sem fordít játékára, amint azonban hallgatósága akad, azonnal elkezd magát fitogtatni s mindenféle mesterfogásokat csinálni. Ez a gyermek azonban annyira nem éli bele magát a zenébe, különben is roppant ideges és nyugtalan természetű, hogy a játéka semmiféle jellemvonást nem mutat. Pedig van zenei érzéke, hallása, sőt tehetsége is.

Ezen felhozott példák mindenike külön egyéniséget képvisel, 1. egy minden zenei tehetséggel megáldott, de az

érzéseket s azoknak kifejezési módszereit elsajátított nem természetes egyéniséget, 2. egy tehetséggel megáldott, művészien játszó, de érzéketlen egyéniséget. 3. Külön csoportot szolgáltat az érzéssel játszó, de ezeket ki nem fejező típus. Ez látszólag ellentét, de tényleg megvan, bár többnyire a dilettánsok között szokott előfordulni, kik szellemileg nem merülnek úgy bele a játékba, de kikenél a darab minden hangulata, érzése a gyakorlott játszó ujjaiában van. A játékot átérző s az érzéseket kifejezésre juttató ezt az egyéniséget mutatja a harmadik példa. 4. Végül az utolsónak felhozott példa már egész külön, jóformán nem is ide tartozó egyéniséget képvisel, hol a gyermek a neki tulajdonképpen alapjában véve hiányzó, az úgynevezett «művészi játék» külső megnyilatkozásait (állás, kéztartás, szemforgatás, ar kifejezés), affektálja s szereplésvágyával ideig-óráig magára tudja erőszakolni.

A művészgyermekekben már igen korán mutatkozik a zenei hajlam. Valóságos vétek volna elnyomni bennök ezt a hajlamot. Nem hogy elnyomni, hanem arra kell törekednünk, hogy a gyermekben ezen természetes hajlamot támogassuk, növeljük, sőt a gyermeket céljához segítsük. Van azonban a művészgyermekeskedésnek egy igen nagy pedagógiai hátránya, mely okvetlen szemelött tartandó. Ez az egyoldalúság, vagyis minden másnak, még a rendes iskolai tanulásnak, a léleknek szükséges olvasmánynak és a többinek elhanyagolása. Ugyanis a művészkedés, de már a jól játszás is a gyakorlás miatt annyi időbe kerül, hogy emiatt semmi másra sem jut idő. A 12 éves kis hegedűművészről még sohasem járt iskolába, s otthon a kénye-kedve szerint tanul, avagy nem tanul.

Miként az előbb említettem, a gyermekben nem szabad a tehetséget és kedvet elveszni hagyni. Igen! De találkozhatunk ellenkező esettel is, mint a legutóbb említett kis fiú példája mutatja, hol a gyermekben megvan a tehetség, de hiányzik a szorgalom és az ambíció. Ilyenkor nekünk kell őt serkentenünk s buzdítanunk. Kár a tehetségért! Ennek a buzdításnak azonban igen óvatosan kell történnie.

Ez ugyanis arra vezethet, hogy a gyermeket önhitté, s a saját játékával megalégedetté tesszük, s ebből természetesen később nagy baj származik. A gyermek könnyen hajlandó

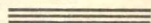
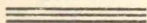
a serkentés céljából mondottakat valóságnak venni. S később, mikor látja, hogy az eredmény nem kielégítő, kétségbe esik és kedve lankad.

A zenének testi, egészségi hatását alig érzi meg a gyermek ifjú korában, annál inkább azonban később. Ugyanis a hangszerrel való igen korai sok foglalkozás károsan érezteti a hatását különösen az idegzetre. Roppanat erős, edzett s egészséges szervezet az, amelyet a sok játék, gyakorlás érintetlenül hagy. Az idegrendszer gyakran aláássa. Példárá azon leány is, kit harmadiknak említettem, kinek betegességét és idegességét a sok zongorázás mozdította elő és fokozta olyannyira, hogy később egy időre egészen abba kellett azt hagynia. A mult héten hallottam játszani egy alig 12 éves zongoraművésznőt. Istenem, milyen tehnika! Hogy megbámultam! Annál jobban sajnáltam azonban a különben csinos, bájos és takaros kis lány hajlott tartását és sápadt arcát. Bámultam, hogyan bírja fizikuma azt a roppant megfeszítést. Háromnegyed órán át egyfolytában játszta a legnehezebb dolgokat. Mily bűn, mily merénylet e leányka egészsége ellen!

Magamon is tapasztalom, ki csak roppant dilettáns vagyok s keveset gyakorolok, mennyire megfeszíti idegeimet a játék.

Tanácsosnak tartanám tehát, hogy mielőtt a gyermeket bármely zenei ággal kívánnók foglalkoztatni, őt orvosi vizsgálat alá vessük. Ki kell kérni az orvos tanácsát: vajjon nem korai-e még a gyermek taníttatása, s hogy bírja-e egyáltalán a szervezete a zenét. Azután, ha már tanul a gyermek, kísérjük figyelemmel, hogy a zene milyen hatással van reá. Egyrészt gyermektanulmányi szempontból világosságot nyerünk a gyermek jelleméről, a zene is elősegíti a jellem megismerését. Másrészt pedig a zenének a szervezetére tett hatását folyton ellenőrizhetjük.

A tehetségek istápolása mellett sok nagy embert szolgáltatathatunk a művészvilágnak, s a zenének a szervezetre való hatását vizsgálva és ellenőrizve sok idegrendszer menthetünk meg a korai tönkremenéstől.

Amerikai gyermekrajzok.

Az Iparművészeti Muzeum karácsonyi kiállítása.

Ismerteti **Ujlaky Gyula**, fővárosi tanító.

Az új alapokra épített rajztanításunk még nem alakult ki határozottan a maga egészében. Igaz, hogy ezt teljesen talán nem is fogjuk elérni, mert mindig újabb és újabb szempontokat kell felölelnünk. Változik az ízlés, változik a rajz is. Mutatta ezt az Iparművészeti Muzeum karácsonyi kiállítása, melyen külsőleg a rajzok voltak az uralkodók, ezek tették élénkké azt. Amíg az alsó, földszinti nagyteremben a nagyságukkal és merész vonalaikkal föltűnő angol plakátok díszítették a falakat, fönn, az első emeleten az Iparművészeti Muzeum igazgatója a londoni kiállításon kiállított newyorki gyermekrajzokból mutatott be néhány napon át egy-egy csoportot osztályok szerint,³ összehasonlítva a mi gyermekeink rajzaival, hogy a különbség annál szembetűnőbb legyen.

Egyik falon az amerikai, a szemben levőn a magyar rajzok voltak fölfüggesztve.

Vegyük sorra az amerikai rajzok anyagát. I. osztály. Állatok, különösen majmok; ház udvarral, kerttel; kertész, munkája közben. Játzó gyermekek különböző csoportosítás szerint. Sárkány, hajó, szélmalom, amiket ki is vágtak és sötétebb színű alapra fölragasztottak.

Ők mindjárt alakokon, testeken kezdik, nem mint mi: vonalakon. A tárgyakat ábrázoló rajzokat ki is vágják és felragasztják, ami a rajz és slőjd egybekapcsolását mutatja. A rajzok elég csinosak, színesek ebben az osztályban.

II. osztály. Játzó gyermekek; csatázó gyermekek; gyümölcsös és virágos kertek; körülbelül ugyanazok a rajzok, mint az első osztályban. Különösen szép volt a játzó gyermekeket ábrázoló 6 színes lap, melyeken a fehér volt a domináló szín. Érdekes és jellemző egyben, hogy a szereplő alakoknak, nagyoknak-gyermekeknek, nincsen szemük. Úgy látszik, bizonyos szempontból nem rajzoltatják az amerikai

tanítók a szemet; mert, hogy a gyermek rajzolná, ha rá volna hagyva, bizonyos. Hiszen tapasztalásból tudjuk, hogy a gyermeknek, ha fejet rajzol, első dolga a szem és orr feltevése. Különbösen ott a kiállításon is tapasztaltam ezt, amikor egy mellettem álló hölgy egy 7—8 éves leánykával szintén nézegette a rajzokat. Mindketten dicsérték a szebb lapokat: «ez is szép, ni ez is milyen szép.» Egyszerre a kis lány azt mondja: «Milyen furcsa, hogy ezeknek a gyerekeknek nincsen szemük.» Lám a gyermek odatartozandónak tudja a szemet az arcra. Hihető, hogy az amerikai gyermek se más gyermek mint a mieink és csak kényszerítő befolyásra készíti szem nélkül rajzait. Hogy miért van ez ott így, nem tudni.

A III. osztály egybe van kapcsolva a II. osztály anyagával, tehát ugyanaz, mint az előbbi, csak figyelmesebben, szebben megrajzolva; megtoldva a virágokkal, melyek jóval nagyobb számban lépnek itt fel, mint az előző fokon.

A IV. osztály anyagának zöme a gyümölcsökből és edényekből kerül ki. Csínnal, tisztán, precize vannak megrajzolva a lapok színes ceruzával. Volt a többek között egy fél citromot ábrázoló rajz, ami különösen mutatta a gondosságot és finomságot, mellyel a rajzok készültek. A magok, a hajszálnyi erezet is látható volt.

V. osztály. Nagyobb ügyességet megkívánó, nehezebben rajzolható virágok ugyancsak színes ceruzával; testek. De míg mi előszeretettel rajzoltattuk eddig a négyszögletes testeket, ők a gömbölyűeken kezdik, mert ezek könnyebbek is.

VI. osztály. Különböző formájú edények; virágok fekete és színes ceruzával; gyümölcsök; szerszámok, melyek egy lapon két perspektívában vannak felrajzolva, ami szintén ügyes és hasznos dolog. A virágokat más motívumokkal együtt felhasználják tervezésekre. Amíg azonban mi a tervezéseket egyszerűen a rajzlapon végeztettük, ők praktikusán használják fel azokat, amennyiben tárgyakat díszítenek fel velük. Láttunk ott ily módon díszített rajztömböt, irkafüvedet, u. n. írómappát stb.

VII. osztály. A tervezésekre fordítanak kiváló gondot s a tárgyak is szaporodnak, melyre a díszítést alkalmazzák.

VIII. osztály. Szintén az előbbieket, de itt már vászonra is terveznek. Könyvek; dobozok; edények mind csinosan földiszítve.

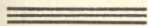
E két utóbbi osztály megfelel nálunk a polgári iskola III. és IV. osztályának. Náluk t. i. 8 osztályból áll az elemi iskola.

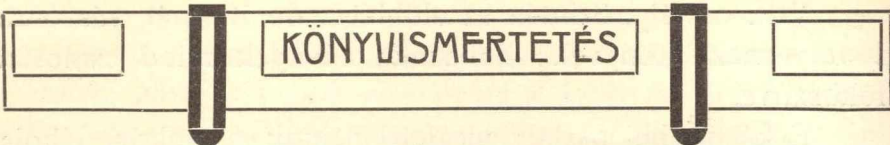
Ha már most egybevetjük rajzaikat a mieinkkel, arra a megállapodásra jutunk végezetül, hogy ebben is, itt is a praktikus angol, illetve yankee nyilatkozik meg, aki a dekoratív rajzot föl tudja mindjárt használni gyümölcsötletőleg, amennyiben közkézen forgó tárgyakra alkalmazza. Ami azonban a rajzolás külső csínját, színezését, kiállítását, egyszóval szépségét illeti, ebben nemcsak megállják rajzaink helyüket, de fölül is mulják jóval az amerikaiit.

Ködös Britannia, a flegmás yankee beszél hozzánk fakó, tompa színezésű lapokról. Valami unalom, melankólia, ami egyébként is jellemzi őket, tükröződik le róluk. De hiszen nem is lehet színes ceruzával olyan élénk rajzot előállítani, mint a festékekkel, már pedig egyetlen egy rajzuk sincsen, ami festve volna.

Mennyire uralták a helyzetet a mi szép, élénk, de mégis harmonikus színezetű lapjaink!

Úgy látszik, hogy a rajz igen jól jellemzi a nemzeti sajátságokat, csak olvasni kell tudni róla. Hallom, hogy nemzetközi kiállítást is fog rendezni az Iparművészeti Múzeum, illetve agilis igazgatója. Ha ez csakugyan meglesz, — miben nem kételkedünk, — a haszna sem fog elmaradni: áttekintő szempillantást tehetünk a népek, különböző országok rajzain, melyekből kivehetjük mindazt a jót, ami nemzeti érzületünknek, sajátságunknak megfelel s így körülbelül meghatározható lesz jó időre tanításianyagunk.

 KÖNYVISMERTETÉS

Kind und Kunst.

Illustrierte Monatschrift für Schul und Haus, begründet von Hofrat
Alexander Koch, Darmstadt.

Ismerteti: **Rózsa Ignác**, fővárosi tanító.

Ez a művészi gonddal kiállított folyóirat, mely a gyermekművészet szolgálatában áll, már egy izben kellő pártolás hiánya miatt megszűnt. De a megértő szülők és modern szellemű pedagógusok biztatására a múlt év október havában ismét megjelent és lehetetlennek tartjuk, hogy a gyermekművészet észrevevésének és kellő értékelésének korában nagy elterjedtséget ne érjen el. Kár, hogy nincs módunkban azon illusztrációkat bemutatni, melyek a Wiener Kunstschau gyermekművészi kiállításáról valók, vagy azon karton- és famunkák fényképeit, melyeket Heinrich Pralle hamburgi tanító gyermekmunka-műhelyeiben csináltak, azon báb-kiállítást, melyet számottevő művészek tervei alapján a müncheni Tietz Hermann cég rendezett, vagy azon árnyképek reprodukcióit, melyet egy istenáldotta művészgyermek 5 éves korától 13 éves koráig papírból készített.

Azon cikkeket óhajtjuk csupán ismertetni, melyek érdekességüknél fogva lapunk olvasói figyelmét is megérdemlik.

Toni Benda a wesloe-i erdei iskoláról ír.

Nagy örömmel és napról-napra jobban megerősödve ébrednek reggel, várva azt a pillanatot, amikor szerető tanítóik vezérlete alatt fölszállhatnak azon vonatra, mely pár perc alatt Lübeckből kiszállítja a fenyőerdőbe, ahol egész estig maradhatnak. Az erdei iskolában 60 gyermek van, 3 osztállyal. Minthogy csak 2 tanító van, 20—20 gyermek tanul, 20 pedig munkálkodik. Hogyan? Mindegyik növendéknek 15 m² földje van, melyet megmunkál. Ültethet gabonát, dohányt vagy éppen azt, amihez a föld jónak mutatkozik.

A tanítás ideje délelőtt 8³/₄—12¹/₂ óra között van. 5 izben 5 perces és egy izben 10 perces szünet. Az anyag kevesebb

valamivel, mint a városi iskoláké, de ezen hiányt gazdagon kárpótolják a megfigyelések és tapasztalatok, melyeket a gyermek a természet ölen játék és kertészkedés alatt tehet. Milyen képző ereje van annak az öntevékenységnek! Földrajzi órán egy ízben a Rajna egész völgyét, hegyekkel, völgyekkel, szőlőskertekkel, várakkal és városokkal együtt megcsinálták az erdő talaján. Ebédre mindenki levest, húst és főzeléket kap. Ebéd után 2 óra pihenés, aztán játék. Este 8-kor vissza a városba.

Mint hogy a tanítási idő csak 25 perces, amely után 5 pernyi mozgás következik az erdő jó levegőjében és mint hogy az egész délutánt a szabad levegőn játszással töltenek el, elérhető a cél: a gyenge, beteges gyermekek erőssé, vidámmá és a komoly munkára képesekké válnak.

Rendkívül okos cikk az, melyet Garlitt Lajos, steglitzi tanár «Az anyák a művészi nevelés szolgálatában» címen írt. Azt a sok jó tanácsot minden okos anya szívébe véshetné, de még pedagógusok is tanulhatnak belőlük.

Aki gyermekeit, a népet, az emberiséget művészettel óhajtja megajándékozni, gondoskodjék testileg és lelkileg egészséges emberfajról, mert ott nem terem művészet, ahol nyomor van, ahol betegség dúl, ahol a kedvtelenség és mogorva tekintély ütötte föl tanyáját.

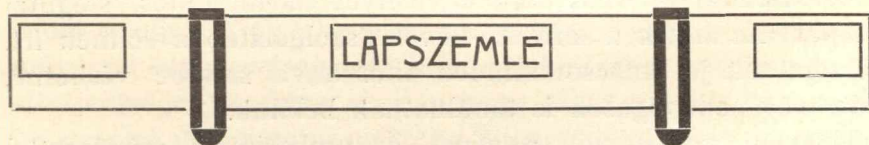
Minden emberben van művészeti érzék már természet-től fogva, mely kitörni készül. Ezt a belső kényszer azonban nem lehet és nem szabad kényszerrel kiváltani. Az anya feladata az, hogy a művészet iránti szükségletet fölélessze. De valamely olyan művészetre kényszeríteni valakit, mely nem belső szükségből ered, célra nem vezet, sőt sok tehetséget megöl. Még egy nagy művész sem lett azokból a gyermekekből, kiket a zongora mellé kényszerítettek ujjgyakorlatokra. Nem fontos az, hogy a gyermek milyen formát választ a benne szunnyadó művészi ösztön kifejezésére. Az iskolával szemben utal arra, hogy éppen a házi nevelésnek a feladata az, hogy a gyermek művészi egyénisége érvényre jusson.

Az iskola zajában nem terem művészet, az írás művészei az iskolában közepes tanulók voltak. A középkor nagy mesterei rendszerint nem az iskolában, hanem atyjuk műhelyében nőttek föl. Óvja az anyákat, hogy ne tartsanak a komoly

és öntudatos atyákkal az iskola dicséretében. Ne engedjék ki kezeikből a gyermeket, csak minél később, mert a gyermekkor mesevilága, a gondtalan fantázia ideje, mely minden művészetnek alapja, el fog tűnni és vele a művészet iránt való hajlam is csökkenni fog.

Értékes ismertetést írt *Hans Ostwald* a kiváló gyermekdal-szerzőről, Viktor Blüthgenről, akit e nemben Németország legkiválóbbjának tart.

Ha még megemlítjük, hogy a folyóirathoz gyermekeknek való játékok, dalok, mesék, gyermekeknek való illusztrációk, ifjúsági iratok bírálatai vannak mellékelve, némi fogalmat nyújtottunk ezen füzet gazdag tartalmáról.

Az ifjúság nemi nevelésének szükségességéről és annak módszeréről.

Közli: **Krécsy Béla** tanár, Budapestről.

Ehhez a nálunk is már sokat vitatott kérdéshez a nagy amerikai pszichológus *Stanley Hall* is hozzászól egy tartalmas cikkében, melynek megokolását s következtetéseit érdemes nálunk is megszívlelni. A cikkely hivatkozik a nemi nevelés pedagógiájáról 1905-ben tartott mannheimi értekezletre, melyen egyhangúlag elfogadták azt a javaslatot, hogy a nemi nevelés a fiuközépiskolákban tanítandó, de súlyos véleménykülönbségek forogtak fenn arra nézve, hogy mi, hogyan és kiáltal tanítandó? És bizonyos tények oktatása korábban vagy néhány évvel későbbben történjék-e? S vajjon részesítendő-e a leánytanulók is s hogyan, hasonló oktatásban? Sokan azt mondják, hogy legjobb lenne a nemi nevelést a szülőkre bízni, de azok közül is kevesen akarnak és tudnak arra vállalkozni, ámbár Németországban már sok helyen külön tanfolyamokat tartanak a szülők részére, hogy őket erre vonatkozólag kitanítsák.

Vannak, akik azt állítják, hogy némely helyen a gyermekek 10—12 éves korukig is felnőnek anélkül, hogy a nemi különbségről fogalmat szereznének, de ez az állítás rendesen tévedés, mert különösen a városi életmód a gyermekeket koraéretté teszi s az iskolai pajtáskodás a 8—10 éves gyermekeket részükről sóvárogva keresett, de nagyrészt téves és sajnos eredményekre vezető ismeretekkel látja el. S ez kizárólag azért van így, mert az anyák és tanítók nyugodtan élnek a tudatlanság paradicsomában, bízva abban, hogy a serdülő ifjuságnál minden rendben van, holott azok nemi élete titkos, földalatti s a hazugságok és csalások egész hálózatával van beburkolva.

Az ember élete a nemi fejlődés terén szerencsére oly semleges korszakkal kezdődik, midőn egy ideig az embernek semmiféle nemi öntudata nincsen, mely korszakot jól jellemez a 4 éves gyermeknek az a kérdése, hogy mikor a gyermekek fürdenek s nincs rajtuk ruha, hogyan lehet megmondani melyik a fiuk s melyik a lányok? Természetesen ezt az ősi ártatlanságot annyi ideig kellene a gyermekeknél megőrizni, ameddig csak lehetséges s náluk egyelőre egyéb nemi egészségügyi ápolás nem szükséges mint: tisztaság, laza, nem túlmeleg ruházat, egészséges táplálék, rendes székelés, hideg ágynemű, izgatástól való óvakodás, rend, tevékeny életmód s érdeklődést keltő időtöltés. A nemi életre vonatkozó ismeretek közlése csak akkor kezdődjék a gyermeknél, midőn érdeklődése ez irányban már fölébredt, mert annak idejekorán való erőltetése egyenlő volna a szellemi paráználkodással s egyenest a gyermek fölösleges koraérettését mozditaná elő, ezért akkor adjunk ez irányban felvilágosítókat, mikor a gyermek sóvár kíváncsiságáról meggyőződünk.

Körülbelül megegyezik az iskolába járás korával az a kor, midőn a gyermekek különös érdeklődést kezdenek tanúsítani az iránt a kérdés iránt, hogy honnét jönnek a gyermekek a világra; midőn a gólyáról szóló rejtelmes mese már kezdi hitelét veszteni. Ebben a korban elég a gyermeknek csak annyit mondani, hogy a gyermekek az anya testében nőnek s a kellő időben onnét jönnek a világra s ez így van az embernél s az állatoknál egyaránt. Legjobb, ha ezt a magyarázatot egyszerűen s röviden az anya közli a gyermekkel, mint valami rejtelmes és tiszteletreméltó dol-

got, de mivel bizonyos, hogy csak kevés anya bír az e közlés előadásában szükséges tapintatossággal, célszerű, ha a tanítóképzésben erre az irányra is gondot fordítanak. Minden közlés erről a kérdéstről nagyon röviden s csak egyénekenként adandó. Pedagógiailag leghelyesebb, ha az ilyen közlés a természetrajz tanításában *esetlegesen* merül föl; de a kérdés fontossága miatt célszerű, ha érdekében az állattan elemét már a felsőbb népiskolába is bevisszük. A nemek részére adandó ismeretközlés természetesen különböző, azért e kérdés tárgyalásánál a koedukációs iskolákban a két nembeli tanulók különválasztandók. Lányok részére e kérdésben a nőtanító, fiúk részére a férfitanító van legjobban helyén és pedig ez a beosztás a serdülés kora előtt a lányok részére sokkal fontosabb, mint a fiúk részére. Ez idő szerint még nem mondhatjuk, hogy a nemi oktatásnál bármely országban már tökéletes tankönyvet s tökéletes tanfolyamot tudnának felmutatni, de Németországban e téren már többen kétségtelen sikereket értek el.

Az utódnemzés iránt a gyermekben sokkal később támad érdeklődés s hogy ez a kérdés hogyan legyen tanítandó, azt sokan keserves pedagógiai probléménak tartják; pedig a gyermekek nemi felvilágosodásának mai koraérettségét véve tekintetbe, mely koraérettség a dolgot a legrosszabb megvilágításban s sokkal időelőtt ismerteti meg a gyermekkel, valamit legalább óvó rendszabály gyanánt okvetlen tenni kell. A növényeknek s virágoknak a szelek s rovarok közbenjárása által történő megtermékenyítése mintegy alkalmas előjátékot alkot, melynek következtében a nemek jelentősége a gyermek lelkében derengeni kezd. Azután az alsóbbrendű állatoknak s a tojást tojó állatoknak megtermékenyítése megismerteti a spermák s peték kölcsönös viszonyát s a fokozatos felvilágosítással főleg haladhatunk anélkül, hogy az emberre különösen áttérnénk. Nem szabad ezt azért, mert a *nemi felvilágosításnak nem szabad a gyermekek nemi koránérettségét siettetni.*

Az oktatás ezekről a dolgokról ne legyen nagyon terjedelmes, se nagyon módszeres s ha a tanítás eredményét észleljük, kétségtelen azt kikérdezőssel vizsgálgatni. A sok magyarázat, bővítés, részletezés a megértést e kérdéstről csak akadályozza.

A serdülés beálltával, midőn a nemek otthonukban szórakozásaikban s társulásukban egymástól természetesen félrevonulni kezdenek, midőn majdnem az összes vadnépeknél a fiúk s lányok külön-külön gyakran hetekig tartó oktatásban részesülnek s megható szertartásokkal lesznek a felnőtt emberiség tagjaivá beavatva (mert a vadnépek oktatásanyagának legnagyobb részét a nemi oktatás s nemi felvilágosítás alkotja) a lányokra nézve legfontosabb nemi oktatás az időszakos változásukra vonatkozó egészségi szabályok megismertetése abban a korban, midőn tudatlanság s ostobaság e dolog felől náluk a legvégzetesebb bajokat okozhatja. A fiúk szükséglete e korban különböző: először meg kell ismertetni őket a maszturbáció igen káros következményeivel; másodsor, megismertetendők éjjeli ömléseik természetével s okával, mivel ez a tapasztalásuk kezdetben igen megszokta ijeszteni őket; harmadsor, egyszerűen, őszintén s részletesen megismertetendők a fenyegető fertőzések okozta rettenetes bajokkal s azok gyógyításának sürgős szükségességével. Ezek az ismeretek az alkudozást nem engedő tekintély hangján legcélszerűbben az iskolai orvos által adandók. A szeplőtlenésre buzdító jámbor beszédek, minőket papok, tanítók s még helytelenebbül néha nők is szoktak adni az ifjuságnak, a fiúkra nicsenek nagy hatással. Helyes, ha a serdült fiút megismertetjük a spórasejtek csodálatos tulajdonságaival, az élet szellemének a nagy «biológosz»-nak legösszetettebb és legmagasabb rendű termékével és azzal, hogy az ember nemi mirigyei legjobban gondoskodnak az ő saját működésükről s a használatlanság esetében épen úgy nincs hajlandóságuk a túltengésre, mint a könnymirigyeknek nincs erre hajlandóságuk.

Az általános oktatás után pedig gondosan keressük az alkalmat s a fiúkat bátorítsuk is a tárgyról egyénenkint való megbeszélésekre, hogy őket a nemi rettegeésektől, melyek néha rájuk nézve gyötrőkké válnak, megszabadítsuk s a kinél szükségét látjuk, azt bővebb felvilágosításokban is részesítsük. S a tornatanító figyelné meg gondosan a tanuló testi fejlődését, mérje azok testsúlyát, tüdejét, izmait, vizsgálja színüket; mindig, mintegy *esetlegesen*, a nemi fejlettségüket is, s a tanulók megvizsgálásában járjon kezére az iskolaorvosnak, amennyiben a vizsgálat az ő szakisme-

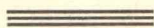
retét meghaladja. Ennyivel az állam saját érdekében tartozik a serdült fiúknak; s amely érettebb 18 éves tanulók a főlebb vázolt nemi oktatásban még nem részesültek, azoknál ez oktatás haladéktalanul megkezdendő s a munkát folytassuk lefelé a serdülő kor beálltáig, mikor az oktatás a legáldásosabb lesz. Németországban némelyek ajánlották a nemi perverzítások megismertetését is a tanulókkal, de ez nem lehet helyes, kivéve oly esetben és csak egyénileg, midőn valamely ifjuban perverz hajlandóságok nyomait észleljük.

A felsőbb fokú leányiskolákból kilépő tanulókkal meg kell ismertetni a legközönségesebb csábítások fogásait s módszereit s az elcsábításukra rendszeren használt rábeszéléseket s a részükre megengedhető szabadság mértékének kockázatait és veszedelmeit. (Ez utasítás az amerikai viszonyok között különösen fontos.) A lányok öntudata azonban ebben az irányban, kivéve a szabadságuk mértékére vonatkozó oktatás szükségességét, okosabb s megbízhatóbb, mint a fiúk öntudata s fönnebbi kérdések legtöbbjénél kevesebb oktatásra van szükségük, mint a fiúknak. S a gyermeket rá kell szoktatni arra, hogy őszintén, bizalommal forduljanak valamelyik éltesebb vezetőjükhöz, leghelyesebben szüleikhez.

A serdülés kora az érzések és indulatok megszületésének kora s az ifjú léleknek e korban izzania, zajognia, susztorognia kell a túláradó érzésektől, mivel e korban az izgalmak s felindulások utáni vágy a legmagasabb fokon van az emberi életben s ezért méltányolnunk kell, hogy a ifjúság izgalmakat keres s kell is abban részüknek lenniök, mert az ő egész életük e korban tulajdonképen csupa érzésekből áll. Ha nem találnak valami jóra való irányban izgalmat, erős hajlandóságuk van a gyönyörök valamely durvább alakjában is megkeresni azt. Ezért a nagy művészi alkotások lelkes csodálata, a léleknek a magasztos hősiesség példái által keltett megindulása, a valláserkölcsei vágyakozás törekvései, mind olyan erőhatások, melyek a szenvedély potenciális energiáját csökkentik, mert az megtalálja a vele egyenlő értékű kinetikai energiát a megnyilvánulás valamely más magasabb rendű alakjában. Ez okok alapján állíthatjuk, hogyha a vallás az érett felnőttek részére nem volna egyéb, mint hitrege és babona, annak szerepét s hatását módosított alakjában fenn kellene

tartani legalább az ifjúság részére, mint óvoszer gyanánt ható eszközt még akkor is, ha egyébként nem volna semmi más értéke sem. Mert a vallás nagy alapeszméi: az élet, a halál, az erény, a bűn, a kötelesség és felelősség, a szeretet, az Istennek s az embernek szolgálata, mind olyan eszmék, melyek az ifjú lélekben az ősi származás visszhangját élesztgetik s a faj multjában üdvösen ható alakban jelenítik meg; melyben, ha a fejlődés igaz, a legjobbak megmaradtak s a legrosszabbak elpusztultak. Azok, kik bensőjükben legigazabban vallásosak voltak, legjobban keresték a tisztaságot s az egyesülést a helyes útra serkentő erővel. A világ legnagyobb bűnei a nemi élet keretében nyilvánulnak s ez az egyedüli tér, melyen az ifjúság küzdelmei a kísértésekkel, romlottsággal, fertőztetéssel, elbukással, megifjodással, mondhatjuk, az emberi erőnél magasabb hatalom kezeiben nyugszanak. S különösen, ha a jövő idők vallásának tárgyai közé fog tartozni az egyénnek viszonya a fajhoz és az utókorhoz s ha a világ egyre jobban fogja érezni az elméleti és gyakorlati nemi élet egy újabb rendszerének szükségességét,* akkor olyan nemzeti, ipari, társadalmi, politikai, sőt vallási újraébredés fog beállani, minőt a világ egyszer vagy talán csak kétszer látott a Renaissance kora óta. Bárhogyan lesz, nekünk dolgoznunk kell a hanyatlásra vezető szenvedélyek ellen s a javítás és haladás olyan irányai felé kell törekednünk, hova csak a *fejlődés* módszerei, *nem forradalmi* utak vezetnek. (The Pedagogical Seminary, March, 1908.)

„Magyar Gyógypedagógia.“

Ismerteti: **Fürj Pál**, gyógypedagógus Budapestről.

Örömmel emlékezünk meg e helyen a fenti címen megindult havi folyóiratról. Bizalommal és szeretettel üdvözljük megjelenését, mert nemcsak a nevében felvett oktatásügynek, hanem szűkebb értelemben véve a gyermektanulmányozásnak is jelentékeny szöszlőját látjuk benne.

* Valószínűleg a házasság s a gyermekek számának korlátozására céloz itt a szerző. K. B.

Hogy mi a «gyógypedagógia», azt ritka világossággal és tudományossággal határoza meg *Náray-Szabó Sándor dr.* miniszteri tanácsos úr, társaságunk érdemes elnöke, az új folyóirat számára írt «Bevezető»-jében. «Tényleg nem gyógyít; mindössze speciális tanítási eljárás segítségével lehetővé teszi azt, hogy az egyes érzékek működésbeli hiányát, vagy nagyobbfokú zavarát, más érzékek, illetve érzékszervek igénybevételel kiegyenlítsük.» «Minthogy azonban ezen eljárás csak élet- és bonctani, valamint pszichológiai ismeretek birtokában lehet öntudatos és eredményes, mely eljárás alkalmazásával, ha nem is a szervi bajok gyógyítását, de társítás útján a fennállott működésbeli hiányosságnak mintegy orvoslását tényleg elérjük: a külföldi szakirodalom és más alkalmasabb elnevezés hiányában a «Heilpädagogik» a «Medico-paedagogie» elnevezést használja s ez a magyarázata a «gyógypedagógia» elnevezésnek nálunk is.»

Így tartozik a gyógypedagógia fogalma alá a siketnémák, a vakok és a gyengébb elméjűek oktatása, valamint a beszédhibák kezelése.

«A szellemileg elmaradottak értelmi kiművelésénél az elmeélet törvényeit kutató tapasztalati lélektannak és a szellemi élet bűvárlati módszereinek elsajátítása az eredményes működésnek nélkülözhetetlen feltétele», — mondja többek között még a meggyőző alapossággal megírt «Bevezető». Ez az idézet is, de sőt csaknem minden sora azt bizonyítja, hogy a gyógypedagógiával foglalkozóknak egyuttal hivatott gyermektanulmányozóknak is kell lenniök, s hogy a gyógypedagógia körébe vágó ismereteknek, különösen pedig a gyermekek fontosabb testi és szellemi rendellenességeire vonatkozó tannak tudása minden pedagógusra nézve nemcsak hasznos, de szükséges is.

A gyógypedagógia és a gyermektanulmányozás között az összefüggés tényleg a legbensőbb, mert az előbbi az utóbbi alapján nyugszik, viszont a gyermektanulmányozásnak igen tekintélyes s az egészre kiható fejezetét képezi az abnormis gyermekek testi és lelki életének vizsgálása. Ez a viszony adja magyarázatát, hogy a gyermektanulmányozásnak hazánkban is, meg a külföldön is a gyógypedagógusok körében aránylag igen tekintélyes számú lelkes hive akadt.

Mindenképpen örvendetes jelenségnek kell tehát tekin-

tenünk, hogy a gyógypedagógiának eddig nélkülözött organuma megszületett.

A folyóiratnak január hó 15-én kiadott első számát egyébként a következőkben ismertetjük.

A fentebb már érintett hatásos bevezető után a szerkesztőség programját olvashatjuk. Természetes, hogy ez is csak minden szépet, nemeset és jót ígér.

Azután következik *Szili Adolf dr.* értekezése: «*A siket-vakokkal való szellemi érintkezésről.*» Ebben a legszerencsétlenebb teremtések ügyéről, oktatásuknak történetéről esik szó, s el van mondva az az eljárás, amelyet egyik szakemberünk, Adler Simon igazgató, egy siket-vak leány oktatásában sikeresen alkalmazott.

Az «*Új törekvések*» írója, Scholtz Lajost, azt fejtegeti, hogy miért kívánatos a gyengetehetségű siketnémák számára külön intézetet felállítani, a halló siketnémákat külön oktatásban részesíteni s a kiválóbb tehetségű siketnémákat magasabb képzésben részesíteni.

Herodek Károly igazgató a vakok ügyének tíz éves fejlődését ismerteti meg velünk körültekintő pontossággal és részletességgel.

Egy másik cikk gyakorlati megfigyelések alapján arról értekezik, hogy miként kell érvényesülnie az elemiesség és részletesség elvének a gyengetehetségűek oktatásában.

Ezeken kívül még több közleményt, külföldi szemlét, hazai hírt és vegyeset találhatunk a 2^{1/2} nyomtatott ívre terjedő 1. számban.

Keressük ugyan az alkalmat, hogy erről a szép jövő előtt álló és fontos feladat betöltésére hivatott folyóiratról mentől többször közölhessünk ismertetések, miután azonban az ismertetés legnagyobb alaposság mellett is csak az érdeklődés felkeltését célozhatja, azért ajánljuk a lapot olvasóink figyelmébe. Szerkesztik: *Berkes János*, *Klis Lajos*, *Herodek Károly* és *Ákos István*. Előfizetési ára évi 10 korona. Megrendelhető a kiadóhivatal vezetőjénél, *Éltes Mátyás* igazgatónál Budapesten, VIII. ker. Mosonyi-u. 6. szám alatt.

Gyermekvédelmi Lap.

Az Országos Gyermekvédő Liga Hivatalos Közlönye. Szerkesztik: **Gróf Edelsheim-Gyulay Lipót** főszerkesztő és **Karsai Sándor dr.** felelős szerkesztő. V. évf. 1. és 2. szám.

1. szám. *Az Országos Gyermekvédő Liga nagyszöllősi fiúnevelő-intézete.* Stoff János igazgató ezen cikkében a nagyszöllősi fiúnevelő-intézetet ismerteti, amelyben 80 gyenge-tehetségű gyermeket nevelnek gyogyopedagógiai alapon. Az intézet feladata a lelkiileg és erkölcsileg rendellenes gyermekekben oly akaraterő fejlesztése, hogy az életben ellen tudjanak állani a kisértéseknek.

Egy ifjúsági előadás a gyermekvédelemről. A temesvári áll. főgimnázium ifjúságának tartott előadás szövege.

A gyermekvédelem és gondozás főirányairól című cikkben Reicher Henrik dr. előadásának kezdetét közlik, amelyet előadó «Die Tendenzen der Jugendfürsorge» címen tartott Budapesten.

Néhány szó a fiatakorúak bűnügyi védelméről. Irta: ifj. Farkas Gyula dr. Lelkes szózat az ügyvédekhez az ifjúkorú bűnösök megvédése érdekében a gyermekbiróságok előtt.

A tárca rovatban közli Füzesi Mártonnak, a Liga szegedi «Árpádotthon» nevelőintézete igazgatójának «*Szeretett Jótévedőink!*» című költeményét, amelyet a nevelőintézet főlavatásán szavalt el egy növendék. Ebben a rovatban van még «*A mozi mint nevelő?*» és «*A gyermek táplálása a csecsemő kor után*» címen két kisebb közlemény.

Ezen cikkekhez csatolódik még szemle, irodalmi rovat, egyesületi hírek.

2. szám. Közli az Országos Gyermekvédő Ligának a kerületi közjótékonysági és gyermekvédelmi bizottságok működése ügyében a kerületi előljárókhoz intézett, továbbá a fiatakorú bűnösök ellenőrzése és védelme ügyében az iskolaszékekhez intézett átiratát.

Kiskorúak munkája címen részletes kimutatást nyújt a gyermekeknek Németországban, Ausztriában, Svájcban, Finnországban és Egyesült-Államokban folytatott kereseti munkáiról és kifejti, hogy a kereseti munka mily hatással van a gyermek szellemi és testi életére.

A rossz és züllött gyermek nevelési szempontból címen Hoffmann Richárd igazgató ismerteti azt a nevelési eljárást, amelyet a Liga a saját nevelőintézeteiben alkalmaz.

Egy ifjusági minta-előadás a gyermekvédelemről. Folytatás.

A gyermekvédelem és gondozás főirányairól. Folytatás.

A 2. szám tartalmát a szemle, irodalmi rész és egyesületi hírek egészítik ki.

GYERMEKTANULMÁNYI MOZGALMAK

Közlönyünk átalakulása.

A magyar gyermektanulmányozás terén figyelemre méltó események merültek fel és jelzik a folytonos előhaladást. Ezek között első helyen állanak azok a változások, amelyek közlönyünk, *A Gyermek*, életében felmerültek.

Ezelőtt két évvel az Országos Gyermekvédő Liga támogatása tette lehetővé, hogy *A Gyermek*, mint a *Gyermekvédelmi Lap* melléklete, megjelent. Most ismét a Liga testvéries támogatásának jelentékeny része van abban, hogy *A Gyermek* a Gyermekvédelmi Laptól elválva, mint önálló lap jelenhetik meg. Mind a multban kifejtett, mind a testvéri jóindulattal most felajánlott szives támogatásért e helyen is kifejezzük hálás köszönetünket az Országos Gyermekvédő Liga nagyérdemű elnökségének. Mi, amiként eddig tettük, úgy ezentúl is törekszünk a Liga és a Gyermektanulmányi Társaság között fennálló jó viszonyt ápolni, erősíteni. Szükség van erre a két nagy hivatású s nagy jövőjű társaság működése érdekében.

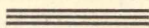
A megváltozott viszony átalakította a lap külső formáját, még pedig, azt hisszük, kedvező irányban, amint az a jelen szám kiállításából is kitűnik. Itt megemlítjük, hogy a lap izléses és jutányos nyomdai kiállításáról a *Hungaria* jőhírű nyomda gondoskodik. A viszony megváltozása a lapnak tartalmában is hozott üdvös különbséget. Maga a szellem, az

irány nem változott, legföljebb csak annyiban, hogy ezentúl még teljesebben, világosabban és határozottabban ölelhetjük föl saját feladatainkat.

Nevezetes változás azonban a lap tartalmában, hogy azt a választmány határozata szerint *német* és *francia* kivonatokkal látjuk el. Reméljük, hogy e mellékletekkel majd sikerül lapunkat és a magyar gyermektanulmányozást szorosabban bekapcsolni a nemzetközi viszonyba s a magyar gyermektanulmányozás eredményeit jobban hozzáférhetőkké tesszük a tudomány egyetemes haladása számára. A német kivonatot *Szidon G. Károly* fővárosi tanár úr és a franciát *Martos Ágostné* fővárosi tanítónő készítik lapunk számára. Minden füzet a megelőző szám kivonatát fogja hozni.

Sajnos, feladatainkat e közlöny csak nagyon szűk körre szorítva ölelheti fel, mert szegénységünk miatt csak havi két ívnyi terjedelemben jelenhetik meg. Ez a terjedelem nem felel meg a hazai gyermektanulmányozás hatalmasan fellendülő irodalmának s a gyermektanulmánnyal foglalkozó közönség igényeinek. Ezért *felkérjük tagtársainkat s a gyermektanulmányozás összes művelőit és barátait, hogy a társaságot a maguk körében terjeszteni s az elnökséghez új tagokat bejelenteni szíveskedjenek.*

Adja az Ég, hogy a nagy feladatokkal, de szerény eszközökkel birkózó társaságunk mielőbb hivatásához méltóan megerősödjék s közlönye, *A Gyermek*, a mai szűkös keretből kilépve, hatalmasan meggyarapodva és gazdag sikerrel szolgálhassa egykor a kitűzött nagy célt!

A Gyermek munkatársai. Az első két évfolyamban a következőktől jelentek meg cikkek közlönyünkben: *Acsay Mihály*, Szolnok; *Barton Imre*, Budapest; *Blasutigh Károly*, Budapest; *Bognár Pál Cecil*, Komárom; *Berkes János*, Budapest; *Babarczi-Schwartzner Ottó dr.*, Budapest; *Dániel Jenőné*, Budapest; *Deutsch Ernő dr.*, Budapest; *Deszenszky Ferenc*, Budapest; *Donner Lajos*, Békéscsaba; † *Dőri Zsigmond*, Budapest; *Domokosné Löllbach Emma*, Szeged; *Éltes Mátyás*, Budapest; *Farkas Irén*, Budapest; *Fürj Pál*, Budapest; *Gonda Gizella*, Kispest; *Gonda Irén*, Budapest; *Gárdonyi Zsigmondné*,

Budapest; *Grósz Gyula dr.*, Budapest; *Genersich Gusztáv dr.*, Kolozsvár; *Hercsúth Kálmán*, Pozsony; *Heródek Károly*, Budapest; *Jablonkay Géza dr.*, Budapest; *Kallós Ede dr.*, Budapest; *Kemény Gábor dr.*, Torda; *Keszler Károly*, Arad; *Klis Lajos*, Budapest; *Kilényi Zoltánné*, Budapest; *Kőrösy György dr.*, Dés; *Krécsy Béla*, Budapest; *Lakatos Lajos*, Rimaszombat; *Lengyel Ilona*, Budapest; *Martos Ágostné*, Budapest; *Mohr Mihály dr.*, Budapest; *Nagy László*, Budapest; *Náray-Szabó Sándor*, Budapest; *Nógrádi László dr.*, Szolnok; *Nemes Erzsébet*, Karánsebes; † *Nyíró Zolna*, Budapest; *Ranschburg Pál dr.*, Budapest; *Révész Margit*, Budapest; *Sándor Domokos*, Budapest; *Szente Pál*, Budapest; *Szemere Samu dr.*, Budapest; *Szász Irén*, Budapest; *Tas József*, Budapest; *Ujlaky Gyula*, Budapest; *Vértes József dr.*, Budapest; *Wehle Lucia*, Szolnok. Összesen 49-en.

Választmányi ülés. Társaságunk választmánya február hó 16-án *Náray-Szabó Sándor* elnöklete alatt ülést tartott. Elnök jelentést tett a mult választmányi ülés határozatainak végrehajtásáról, amelyek közül kiemeljük, hogy a társaság a *Dőri Zsigmond* hagyatékában fennmaradt gyermektanulmányi könyvtárt 128 korona értékben megvásárolta s ezzel a társaság könyvtárát megalapította. A könyvtárat *Ranschburg Pál dr.* szivességéből az állami lélektani laboratóriumban helyezték el.

Ügyvivő alelnök jelentette, hogy a mult választmányi ülés óta 21 új tag jelentkezett. A jelentkezőket megválasztották. Ezzel a tagok száma 481-re emelkedett. (Most már 515 van.)

Ügyvivő alelnök jelentette, hogy az Orsz. Gyermekvédő Liga igazgatóságával együttes tanácskozása volt, amelyen a társaság közlönyének kiadásáról fontos határozatokat hoztak. Elhatározták, hogy A Gyermek ezentúl nem mint a Gyermekvédelmi Lap melléklete, hanem mint önálló folyóirat jelenik meg. A Liga a társasággal szemben áldozatra készen járt el. A társaságnak a multa vonatkozó tartozását, amely A Gyermek kiadásából származott, felfüggesztette s a társaságot A Gyermek kiadásában évi ezer korona segéllyel támogatja. Ezzel szemben a Liga azt kívánja, hogy a társaság a gyermektanulmányozás ügyeinek intézésében a gyermekvédelem érde-

keit is előmozdítsa. A választmány köszönetet szavazott a Ligának a támogatásért. Elfogadták a szerkesztő-bizottság (Nagy L., Ranschburg P., Grósz Gyula dr., Berkes J.) és a pénztáros (Perényi József dr.) azon javaslatát, hogy a társaság lapja a *Hungaria* nyomdában nyomassék. Tudomásul vették, hogy a szerkesztő fölkérésére a közlöny német függelékét *Szidon* G. Károly, a franciát *Martos* Ágostné fogják írni.

Örömmel vették tudomásul, hogy a társaság által hirdetett gyermektanulmányi tanfolyamra a főváros tanszemélyzetéből igen számosan (150) jelentkeztek. A választmány elfogadta az előadó tanári kar (Ranschburg P., Nagy László, Vértés J.) azon javaslatát, hogy rendes hallgatóul 20-an vétessenek fel, de az elméleti előadásokon esetleg érdeklődők is részt vehetnek.

Ügyvivő alelnök javaslatára a közgyűlés idejét március 27-re tűzték ki. Ekkor tisztujítás lesz. A kijelölő bizottságba Grósz Gyulát, Klis Lajost, Nagy Lászlót és Ranschburg Pált küldték ki, a számvizsgáló bizottságba pedig Blasutigh Károlyt és Medgyesi Jánost.

A Perényi József dr. pénztáros által bemutatott költségvetést (összeg 6300 K) elfogadták. Eszerint megbízták a pénztárost a lap kiadási ügyeinek intézésével, a megszaporodott teendők miatt a pénztáros dotációját fölemelték; ezentúl a titkárt is fogják kis összeggel dotálni.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezletek. December 5-én nagyszámú közönség jelenlétében *Székely* György dr., az áll. polgáriskolai tanítónőképzőben a neveléstudomány tanára, előadást tartott *a gyermekek erkölcsi megítéléséről*. Az előadást élénk vita követte, amelyben részt vettek: *Nagy* László, aki az erkölcsi megítélés szempontjából azon fejlődési időpontokat és átalakulásokat kívánta kutatni, amikor a gyermek erkölcsi érzése öntudatossá válik; *Szilágyi* Artúr K. dr. ügyvéd a gyermekbiróságok működését ismertette; *Répay* Dániel tanár az erkölcsi nevelés súlypontját a nevelő tulajdonságaiban kereste. Az elnöki tisztelet *Nagy* László alelnök töltötte be, aki a társaság nevében megköszönte az előadónak érdekes előadását. (Egész terjedelmében közölni fogjuk.)

Február 11-én *Berkes* János, a gyengeelméjűek orsz. intézetének igazgatója, *a gyengeelméjű gyermekek akarat- és*

érzelemlátogatásról tartott szabad értekezést, amelyet a jelen számban közlünk. A hallgató közönség teljesen betöltötte a nagy termet s előadót igen érdekes és tájékoztató előadásáért lelkesen megéljenezte. A közönség köszönetét *Náray-Szabó Sándor* dr. elnök tolmácsolta.

Gyermektanulmányi előadások Szegeden. Szegeden, az ottani Társadalomtudományi Társaság fölszólítására *Domokosné Löllbach* Emma március elején két előadást tartott a gyermektanulmányozásról. Mindkét alkalommal zsúfolásig megtelt a terem érdeklődőkkel, kik között nagy számmal voltak tanítók, tanárok és orvosok. Általában jelen volt a város egész intelligenciája és élénk figyelemmel hallgatta az előadó népszerűen tartott tudományos fejtegetéseit, aki a gyermektanulmányozást, annak célját és feladatát meghatározva, felsorolta mindazon tudományokat, amelyekkel az szorosán összefügg. Kiemelte, hogy a gyermektanulmányozás mily nagyfontosságú a helyes nevelés szempontjából. A második előadásban áttért a gyermeki érdeklődésre, meghatározta annak fejlődési fokozatait és motivumait. Mindkét előadás nagy érdeklődést keltett Szegeden az ügy iránt, annyira, hogy őszre újabb előadásokat terveznek.

Gyermektanulmányi tanfolyam. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság által rendezett gyermektanulmányi tanfolyam iránt nagy érdeklődés mutatkozik. *Festetich Géza* gróf tanácsos, a fővárosi tanügyi osztály vezetője melegen felkarolta az ügyet. Felhívására 150 fővárosi tanító, tanár, tanítónő és kisdédóvó jelentkezett, akik közül a fővárosi tanács tizenkettőt, a Társaság tizet vett fel e tanfolyamra. E kis létszámhoz ragaszkodni kellett azért, mert az előadások demonstrációkkal és gyakorlatokkal vannak összekötve. A hallgatók névsora a következő: *Berthóty Paula* el. isk. tanítónő, *Jánosi Margit* el. isk. tanítónő, *Farkas Irén* el. isk. tanítónő, *Gonda Irén* polg. isk. tanítónő, *Quint József* áll. tan. kép. int. tanár, *Répay Dániel* áll. tan. kép. int. tanár, *Szász Irén*, el. isk. igazgató, *Székely László* rákospalotai közs. tanító, *Tas József* el. isk. tanító, *Urhegyi Alajos* áll. tan. kép. int. tanár, *Baris Margit* el. isk. tanítónő, *Bedő Béláné* polg. isk. tanítónő, *Benedek*

Ábrahám el. isk. tanító, Berkes Jakab el. isk. tanító, Fejér Domokos el. isk. tanító, Lakatos Pál dr. polg. isk. tanár, Martin Gyula el. isk. tanító, Pataki Béla el. isk. tanító, Pintér Zsigmond el. isk. tanító, Rózsa Ignác el. isk. tanító, Sándor Péter el. isk. tanító, Varsányi Géza el. isk. tanító, Szentkirályi Ella főv. tanítónő. A kimaradottak helyébe pótlólag felvették: Augusztiny Oszkár el. isk. tanító, Fodor Ernő el. isk. tanító, Dániel Jenőné polg. isk. tanítónő, Benkő Ede elemi isk. tanító, Székely Erzsébet elemi isk. tanítónő, Szentkirályi Ella elemi isk. tanítónő, Blasutigh Károly állami tisztviselő.

A tanfolyam tárgyai: Általános gyermektanulmányozás és gyermekfejlődéstan; előadja Nagy László tan. kép. int. igazgató. A pedagógiai pathológia; előadó Ranschburg Pál dr. a m. kir. lélektani laboratórium igazgatója. Kísérleti gyermektanulmányozás; előadja Vértes József dr. tanár, a m. királyi lélektani laboratórium asszisztense. A hazai és külföldi gyermekvédelem ismertetése; előadó Szilágyi Artur Károly dr. ügyvéd.

A tanfolyam és a gyermektanulmányi gyakorlatok vezetője Ranschburg Pál dr.

A tanfolyam megnyitása március 13-án volt, amikor Ranschburg Pál dr., mint a tanfolyam vezetője, röviden ismertette a tanfolyam célját és kifejtette, hogy különösen hazánkban van nagy szükség az intenzív pedagógiai tevékenység végett a gyermektanulmányozásra. Ezután Nagy László megtartotta első előadását a gyermektanulmányozás feladatairól és munkaköréről.

Az előadásokat minden hét szombatján este 6—8 óráig tartják az áll. kisegítő iskola helyiségében. (VIII. Mosonyi-u. 6.)

A tanfolyam március, április és május hónapokon át fog tartani.

Az Országos Gyermekvédő Liga közgyűlése. Az Országos Gyermekvédő Liga március 28-án a Tudományos Akadémia heti ülésstermében tartotta meg évi közgyűlését. A közgyűlésen megjelent a magyar társadalom színe-java, előkelősége és intelligenciája, nők különösen nagy számmal a főúri körökből, akik zsúfolásig megtöltötték a termet.

A közgyűlést *Edelsheim-Gyulay* Lipót gróf elnök nyitotta meg tartalmas, szép beszéddel. Kifejtette azokat az irányelveket, amelyeket az elnökség a Liga vezetésében követ. Mikor a segítséget nyújtjuk, mondá, nem vizsgáljuk a gyermek társadalmi helyzetét, vallását, nyelvét, csak a nyomorával, elhagyatottságával törődünk. Azonban, mikor neveltetéséről gondoskodunk s elhelyezzük, akkor ügyelünk az ő összes individuális viszonyaira, sajátságaira, képzettségeire. Ez a mi eljárásainknak főgondolata. Elnököt lelkesen megéljenzették, megtapsolták. *Karsai Sándor*, a Gyermekvédő Liga lelkes igazgatója terjesztette elő az igazgatóság jelentését a múlt évről. Egyszerű, de meleg szavakkal ismertette azt a nagyszabású és sokfelé elágazó, hasznos tevékenységet, amelyet a Liga 1908-ban kifejtett. A közönség lelkes éljenzéssel fogadta az igazgatóság előterjesztését.

A számadást és költségvetést megjegyzés nélkül fogadták el.

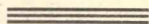
Ezután *Vay Adámné* grófné mondott nagyszabású, lelkes és tüzes beszédet azon hivatásról, amely a magyar nőkre a gyermekvédelem körül vár. A nők hivatását, mondá, nem a «feminizmus» meríti ki, amelynek céljai önzők és családeellenesek. A nő azon a téren keresse a maga hivatásának betöltését, ahova őt a férfi a természet törvényei szerint nem követheti. A nő szent hivatása az anyaság. Ha pedig a természet és a viszonyok ezt megtagadják, akkor szeresse a nő a másnak gyermekét. Ő nem képzel a nő számára a nemzet és a társadalom szempontjából hasznosabb és fenköltebb föladatot, mint a gyermekvédelemben való részvételt. A közönség zajos tapssal és éljenzéssel fejezte ki egyetértését a kiváló szellemű nő fejtegetéseivel. Ezzel a közgyűlés befejeződött.

Példátlan eset a magyar társadalom történetében, hogy a Liga négy év alatt oly nagyszabású mozgalmat tudott indítani, hogy a gyermekvédelmi mozgalom terén a legelső államok közé, Anglia oldala mellé kerültünk. A magyar társadalom intelligenciáját és nemes fogékonyságát bizonyítja ez, de a sikerben az oroszlánrész a Liga lángbuzgalmú vezetőit illeti.

Az igazgatóság első sorban a csecsemőket veszi védelmébe főleg oly módon, hogy az anyákat különféle kép támo-

gatja s főleg keresethez juttatja. A beteg gyermekeket orvosi kezeléssel, gyógyszerekkel látja el s fürdőkhelyen helyezi el. A külföldi illetőségű gyermekeket, nemkülönben kivándorlók gyermekeit gondozza, nevelteti s így megmenti őket a hazának. Inasotthonokat már eddig három helyen létesített, Kolozsvárt, Szegeden, Nagyváradon. Nevelő intézeteket tart fenn főleg erkölcsi elzüllésnek kitett gyermekek számára. Ilyenek vannak már Rákoskereszten, Szegeden, Szaloncán, Sopronban, Nagyszőlősen fiúk és Kőbányán leányok számára. Megkezdték a gyermekrendőrség szervezését, amely 1908. július óta működik kiváló eredménnyel. Életre hívták a gyermekbíróságot, amely 1908. október 1-je óta működik, mint a budapesti törvényszék külön ítélőtanácsa. Az idei január elseje óta pedig az ország nagyobb járásbíróságainál és törvényszékeinél is megalakult a gyermekbíróság. Patronázs rendszert alkottak az egész országban s mindenütt szervezték a jogvédelmi bizottságokat. Az állami javító-intézetekből kihelyezett gyermekek patronázsa kizárólag a Ligáé lett. Ezentúl nem a csendőrök fognak megszégyenítő módon felügyelni az ilyen gyermekekre, hanem a Liga kirendelt védnökei. A Liga egyes gyermekeket a Keleti Tengerhajós Társaság hajóin helyez el, amivel előkészíti az igazi magyar tengerészet kialakulását. Egyesületeket támogat. A Liga a múlt évben 1403 gyermeket látott el.

Helyreigazítás. A decemberi füzetben tanulmány jelent meg a *gyermekek színérzékéről*. Tévedésből elmaradt a cikk alól a szerző neve: *Bognár Pál Cecil*, a komáromi bencés gimnázium kitűnő tanára, akitől a múlt évfolyam 5. számában már megjelent egy hasonló tárgyú értekezés.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Összeállította: **Perényi Irén** tanítónő Budapestről.

Nemzetközi gyermekcsere. Párisban alakult 1903-ban a «Nemzetközi gyermekcserét közvetítő társaság», melynek célja, hogy a külföldi családok gyermekeiért francia gyermekeket kicserélve, az idegen nyelvek elsajátítását megkönnyítse. A mult évi kimutatásból kitűnik, hogy a társaság milyen sikeresen működik. Az 1908. évben 146 cserét közvetített, míg 1907-ben csak 120-at. Legtöbb cseregyermek Németországból került ki, kevesebb Angliából és Ausztriából. A cseregyermek legnagyobb része fiú volt (128), leány (18) jóval kevesebb. A társaság fennállása óta körülbelül 800 cserét közvetített. A cserét azonban a legtöbb esetben megnehezíti az utiköltség nagysága, amit ujabban állami segéllyel igyekeznek csökkenteni. Az egyesület jelenlegi igazgatója M. Toni-Mathieu (Paris, Boulevard Magenta 36.), aki bármilyen nemzetbeli érdeklődőnek szívesen ad felvilágosítást a gyermekcsere ügyében. (Frankfurter Zeitung, dec. 20.) Hasonló irányú egyesület alakítása kívánatos volna hazánkban is a különböző nemzetiségű gyermekek megmagyarosítása céljából.

Mikor kezd a gyermek járni? A «Gazette médicale de Paris» című folyóiratban Graucher tanár azzal a kérdéssel foglalkozik: vajjon mikor kezd járni a gyermek? Körülbelül 100 kis gyermeket figyelt meg és arra az eredményre jutott, hogy legtöbbje 10—16 hónapos korában kezd el járni. Nemcsak ő, hanem a többi gyermekorvos is tapasztalta, hogy ebben a korban kezdi a legtöbb gyermek a járást megkísérteni. Ha a gyermeknek ez a képessége megkésik, annak leginkább a csontképződés hiányossága a főoka. Ha a végtagok csontfejlődése visszamarad, akkor azok a test súlyát nem bírják meg s elgörbülnek, különösen ha a szülők a járást erőltetik. Nem ritka az az eset sem, amikor a járást ideges állapot késlelteti, nevezetesen az eleséstől való félelem. Általában nagyon sokféle oka lehet annak, ha a gyermek a rendesnél később kezd el járni, bár látszólag egyforma jelenségek mutatkoznak. Éppen azért ajánlatos a gyermek első járási kísérleteit ellenőrizni, neki ebben segítséget nyújtani, nehogy

esés közben ért ütése miatt a járástól visszarettenjen. Ha a gyermek tizenöt hónapos korában sem kezd el járni, annak legtöbbnyire beteges állapot az oka. Ezen a téren a gyermekorvosoknak az a véleménye, hogy sok szülő, különösen a jobb módúak, nem ügyelnek eléggé arra, hogy vegyes táplálékot nyujtsanak gyermekeiknek, hanem leginkább hússal táplálják őket. Hogy a helyes táplálkozás milyen fontos e tekintetben, bizonyítja a tapasztalat, hogy a rendszeren táplált gyermekek legtöbbje már egyéves korában tud járni. A helytelen táplálkozásokon kívül a gyermekek ápolásában is lehet hiba. Legtöbb anya túlságosan óvja gyermekét a meghűléstől s így 5—6 hónapig pólyában tartja. Így a gyermek végtagjai nem erősödhetnek, ügyesedhetnek kellőképen, mert a szoros pólya a szabad mozgást gátolja.

Milyen hatása van a szülők nyomorának a gyermekek testi fejlődésére. Azt a régi igazságot, hogy a szülők nyomora a gyermekek testi fejlődésére káros, újabban két glasgowi orvos megfigyelései is megerősítik. Mackenzie és Foster 72,857 skót iskolás gyermeket vizsgáltak meg, 5, 9 és 13 éveseket. Ezeket két éven keresztül mérték súlyra és magasságra nézve s egyúttal számba vették a gyermekek lakási viszonyait is. A tanulmányozásuk eredményéről a következő statisztikai összeállítást közlik:

A lakószobák száma	Átlagos súly kg.-ban			Átlagos magasság cm.-ben		
	5 éves	9 éves	13 éves	5 éves	9 éves	13 éves
1 szoba	16·9	23·3	31·7	97·5	116·3	133·5
2 szoba	17·5	24·1	32·8	99·8	119·0	135·3
3 szoba	18·—	24·9	34·2	101·8	120·5	137·8
3-nál több	18·2	25·6	34·8	103·5	122·3	139·5

Ezek az adatok fiukról szólnak, de a leányoknál is hasonló tapasztalatokra jutottak. E vizsgálatok végeredménye tehát az, hogy ugyanazon korú gyermekek testsúlya és magassága a lakószobák számának emelkedésével lépést tart, vagyis a gyermekek testi fejlődése a szülők anyagi jólététől is függ. (Volkswille, Karlsbad.)

A gyermekek balkezűségének oka. (Wien, Klinische Wochenschrift.) A szülőknek és nevelőknek fontos kötelességük az, hogy a gyermekeket már kis korukban is arra szoktassák, hogy mind a két kezüket egyformán használják és így elejét vegyék a gyermekek balkezűségének. Hogy a balkezűségnek bizonyos szervi oka van, azt Redlich dr. bécsi orvos igyekszik bebizonyítani. A balkezűket használó gyermekeket vizsgálva, arra a tapasztalatra jutott, hogy ezek között gyakori az epilepsia. Ha Redlich dr. állítását nem is tartjuk megdönthetetlennek, mégis jó, ha a szülők ebből a szempontból is figyelemmel kísérik gyermekeiket s ha balkezűséget tapasztalnak, okvetlenül kérjék ki az orvos tanácsát, hogy az esetleg fejlődő bajnak elejét vehessék. A közelmúltban Königsberg városának 8 leányiskolája nagyon érdekes kiállítást rendezett a balkezes gyermekek munkáiból. A kiállított irások, rajzok, kézimunkák az 1 éves tanfolyam eredményes működését mutatták. Természetesen ez a tanfolyam a balkezű foglalkoztatása mellett a jobbot sem hagyta figyelmen kívül.

APRÓSÁGOK A GYERMEK ÉLETÉBŐL

Az ajándéktárgyak hatása a gyermekekre.

Közlő: **Gaál Izidor**, állami szeretetházi tanító Balatonfüreden.

A társadalom áldozatkészsége mint máskor, úgy a múlt évben is lehetővé tette, hogy a balatonfüredi áll. Erzsébet szeretetház növendékei diszes karácsonyfa mellől a jobb sorsban lévőkhöz hasonlóan, játékokat, könyveket stb. kaphattak a Megváltó születése legutóbbi emlékünnepén.

A jelenlévők szemeiben örömkönnyek csillogtak annak láttára, hogy a szülőtlen 60 gyermeknek sikerült oly boldogságot szerezni, mely felejtette multjokat, édessé és emlékezetessé tette jelenüket.

A család 2–3 gyermeke közt is hamar kész a civakodás, egyiknek föltétlenül tetszik a magáén kívül még a másé is, pedig mindegyik részére meghozta a kis Jézus, amit kívánt...

Hát nálunk, hol 20 gyermek van együtt, mennyi hizelgés, ajánlat, ravaszság nyilvánul meg egy karácsony estén és azután a játékok miatt?

Megkapta ki-ki a magáét, vitte helyiségébe. Nincs türelme, hogy kutassa a használhatóság fortélyát, hanem meggyőződve a játék ismeretlen voltáról, jön: «Tanító úr, kérem, legyen szives megmutatni, hogy kell vele játszani?» «Mit kellzel ez csinálni?» «Mi ez?» stb. Megpróbálja használni, végig nézi és kész az ítélet. «Ezt el nem adnám [egy viláért!]» «Ilyen játékot gondoltam én.» stb. Mig sajátjával játszik, körültekintget, nézik-e, irigylik-e? Hatványozott lesz élvezete, ha a többiek csodálva bámulják.

Minden gyerek megállapítja pár nap múlva, melyik a legbecsesebb tárgy, de ezt nem igen mondja ki, hanem keresi a módokat, hogy azt magáévá tehesse. Rendszerint cserélnek. Bármennyire kedvére való játékot kapott, mégis hamarosan másikat kíván, mert az előbbi által nyújtott élvezet az ujság ingere nélkül elveszti értékét.

23 növendékem (10–13 évesek) karácsonyi játékait két hét múlva megvizsgáltam. Egynél sem találtam meg a neki adott játékot. Némelyik tárgy már 6–7 gazdát cserélt. Egy tárgy nem tudja lekötni hosszabb időre figyelmét a változatoságot éhező, csapongó lelkű gyermeknek. Nem kell hinni, hogy az újabb játék élvezetei elhomályosítják a régebbi játék nyújtotta örömeket. Sőt évek múlva is élénken emlékezett a legtöbb gyermek a játékára. Amikor 40 gyermeket cédulával leptem meg, hogy arra írja rá az intézetben kapott játékainak nevét sorban, az évek megjelölésével, a legtöbb azonnal kész volt a válasszal, míg néhány ilyenformán magyarázta:

«Nem tudom annak a játéknak mi a neve, amit 1906-ban kaptam. Azt tudom, hogy egy rugót fel kellett hajtani, aztán ha letettem az asztalra, akkor ment.» (Motor.) A név nem érdekelte, de a cselekvés lekötötte érdeklődését s tudatában megmaradt a nyoma. A gyermeki lélek megkívánja a változatoságot, mint a növény a világosságot.

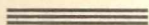

P. K. céllövésre használható fapuskát kapott karácsonyra. Nagy élvezettel használta puskáját, miközben társai gyümölcsöt, cukrot ígértek egy-egy lövésért. Gondolták, ingyen csak nem engedi rongálni puskáját. P. K.-nak tetszett ezen jól jövedelmező üzlet, mégis elcserélte puskáját egy színes fakockával.

Ha jutalmazunk, legyünk igazságosak, kapcsoljuk össze az érdemekkel. A rendkívüli pazar adományok iránt is érzéketlen lesz a gyermek, ha az egyszerűbbeket nem tanulja megbecsülni.

Mult nyáron egy milliomos család 10 éves R. nevű gyermeke megkedvelte növendékeink társas életét, foglalkozását s szülői engedéllyel többször feljött hozzánk a fürdőből. Néhányszor slöjddel foglalkoztunk, mikor jött s munkát kért, szívesen dolgozott az utasítás szerint. Gyermekeinkkel összelegyedve, a legnagyobb közönnyel beszélt drágábbnál-drágább ajándékairól, míg a mi gyermekeink örömmel meséltek az olcsó játékszerek nyújtotta élvezeteikről. R.-nek nem kellett érdemeket szerezni, hogy drága ajándékokat kapjon, nem is becsülte meg őket, hanem szülőinek kellett azokat az elkallódástól megóvni. A mi gyermekeink közül alapos ok miatt egy-kettő vagy egyáltalán nem, vagy pár hónappal később kapta meg ajándékát. Ebből a többiek is megállapíthatják, hogy az ajándékozás csak a jók részére állandó szokás.

Igyekezzünk céltudatosak, körültekintők lenni, ha gyermekeinket ajándékozni akarjuk, mert könnyen elvethetjük ilyenkor az érzéketlenség, dacosság, irigység csiráit. Miket majd megerősödve látunk meg csak a gyermekben, amikor aztán majdnem tehetetlenül állunk velük szemben

ÜBERSICHT DER LETZTEN NUMMER.*

II. Jahrgang Nr. 10.

I. Das in die Schule eintretende Kind.

Von Elementarschulleiterin *Irén Szász*, Budapest.

Verfasserin berichtet über ihre Untersuchungen, welche sie mit Hilfe des Schularztes fünf Jahre hindurch mittels Messungen des Körpergewichtes und der Grösse an den jüngsten Schülern angestellt hat; um dadurch ein je vollständigeres und einheitlicheres Bild über die leibliche und geistige Fähigkeit der Schüler zu erlangen. Ihre pünktlichen Beobachtungen, entsprechend den Jahreszeiten viermal im Jahre, ergaben, dass:

a/ unter den Kleinen zwischen $5\frac{2}{3}$ —6 Jahren in drei Altersgruppen verteilt, die durchschnittliche Grösse der Knaben auf 116·007 cm., die der Mädchen auf 114·02 cm., samt Stifletten, festzustellen sei.

b/ Das Körpergewicht darf gewöhnlich nach Abzug der Kleider bei Knaben mit 20·237 Kg. und bei Mädchen mit 19·619 Kg. bezeichnet werden, welches aber bis höchstens auf 29·862 Kg. bez. 29·07 Kg. steigen oder auch auf 15·12 Kg. bez. 15·438 Kg. herabsinken kann.

Laut dieser Beobachtungen kann man folgern, dass ein bestimmter Zusammenhang zwischen der körperlichen Zunahme und dem Wachstum der Kinder wohl besteht, wobei gleichzeitig auch jene Tatsache zu erfahren ist, dass während des Herbstes und des Winters das Gewicht erblüht, im Frühling und Sommer aber fast ausschliesslich der Wuchs gedeiht. Zuletzt zeigen ausgiebige Daten, wie in der naturgemässen Entwicklung immerdar das Wachstum als Vorbedingung der Gewichtszunahme erspriest, zumal doch letztere eben von ersterem auch abhängig ist.

II. Die Farbenkenntnis der Kinder.

Von Gymnasialprofessor *Paul Bognár*, Komárom.

Der Verf. beobachtete bei 160 Schülern (50 der Kinderbewahranstalt, 60 der I. und 50 der IV. Elementarklasse) das Erkennen der Ähnlichkeit an verschiedenen acht Farben, u. z. an sieben der Farbenskala und der weissen.

* Die Zeitschrift „Das Kind“ wird fortab jeder Nummer einen deutschen und französischen Anhang sämtlicher Originalaufsätze in unaufdringlicher Kürze beischliessen.

Die aus den Prüfungen gewonnenen Daten können wir von zwei Standpunkten aus zum Gegenstand der Studien machen. Es erhellt daraus, welche Farben die Kinder mehr oder weniger kennen und vornehmlich in was für einem Zusammenhange die Farbenkenntnis mit der gesamten Individualität des Kindes steht. Diese Frage lässt sich gewiss nur schwer lösen, indem das Kind entweder infolge eines organischen Fehlers, der teilweisen Farbenblindheit oder des ungenügenden Farbengefühls halber die Farben nicht kennt oder auch selbe schlechthin nicht zu distinguieren imstande ist.

Verf. bestrebt sich mittels seines diesbezüglichen Materials im Rahmen hiezugehöriger Motivation, die geistige Beschaffenheit der beiden Geschlechter klarzulegen, gleichzeitig nachzuweisen, wie mit dem Alter die Farbenkenntnis des Kindes parallel fortschreitet. Als letzte Resultate seiner ausführlichen Statistik führt Verf. an, dass

im Kindergarten	unter 25 Knaben	a) 42%	hingegen b) 40%
„ „	„ 25 Mädchen	a) 52%	„ b) 32%
in der I. Elementarklasse	„ 30 Knaben	a) 54%	„ b) 26%
„ „ I.	„ 30 Mädchen	a) 75%	„ b) 10%
„ „ IV.	„ 25 Knaben	a) 74%	„ b) 10%
„ „ IV.	„ 25 Mädchen	a) 85%	„ b) 4%

a/ vollends richtig, hingegen b/ ganz fehlerhaft die Farben benannt haben. Überhaupt liefert Verf. in konkreten, entschiedenen Linien ein gelungenes Bild über die Farbenkenntnis der Kleinen.

III. Was interessiert die Julian-Schulen?

Von Staatsbeamter *Karl Blasutigh*, Budapest.

Unter Andern liefen die Beantwortungen der Schule in Daruvar (Kroatien) ein.

IV. Literatur.

V. Stand der Heilpädagogik in Ungarn.

Von Direktor *Johann Berkes*, Referent des heilpädagogischen Landesrates.

Die Heilpädagogik, insbesondere der Unterricht der Taubstummen, Blinden und Schwachsinnigen hat in den letzten zehn Jahren hierzulande einen erfreulichen Aufschwung erlebt. Die Taubstummen, im Schuljahre 1907—08: 1232 an der Zahl, erhalten

zurzeit in 16 Anstalten Unterricht. In zwei Erziehungsinstituten werden 207 Blinde unterwiesen. Eine dritte Blindenschule — aus der Wechselmann-Stiftung — wurde unlängst am 20. Dezember eröffnet. Für erwerbfähige Blinde sind sechs Beschäftigungswerkstätten mit 289 Arbeitern errichtet. 269 geistig mangelhafte Zöglinge erhalten ihre Ausbildung in 3 Staats- und in einem Privatinstitute. Ausserdem besitzt die Hauptstadt einige Schulen für Schwachbefähigte und je eine Aushilfsschule solcher Gestalt erhält auch Eger und Csongrád. Insgesamt gestaltet man 1997 leiblich Fehlerhafte und geistig Belastete durch eine zielbewusste erziehliche Beschäftigung zu brauchbaren Mitgliedern der Gesellschaft.

VI. Ausschusssitzung.

In der unter Vorsitz des Präsidenten Ministerialrat Alexander v. Náray-Szabó am 17. Dezember stattgehabten Ausschusssitzung der ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung, wurde u. a. zur Kenntnis genommen, dass der Kultus- und Unterrichtsminister die Subvention der Gesellschaft von 800 auf 2000 Kr., der Magistrat die von 600 auf 1000 Kr. erhöht hat. Der geschäftsführende stellvertretende Präsident Ladislaus Nagy erstattete Bericht über sämtliche diesjährige Vorträge; weiters betont er den erfreulichen Zuwachs der Kinderstudien in der Provinz; und endlich erwähnt er die allmählig weitausgehenden Verbindungen mit dem Ausland, in dessen Fachblättern dr. Paul Ranschburg mehrere gediegene Arbeiten veröffentlichte, unter der heimisch registrierten Fachliteratur erschien zuletzt Ladislaus Nagy's Werk: «Die Entwicklung des Interesses des Kindes.» Dr. P. Ranschburg, Leiter der experimentellen Sektion teilt die bisherigen Resultate, wie auch die künftigen Arbeitspläne mit. Einem früheren Beschlusse zufolge eröffnet die Gesellschaft den II. Kursus für Kinderforschung. (Für Paedagogen in Budapest.)

VII. Den Schluss der Nummer bildet «Allerlei aus dem Leben des Kindes.» Dermalen ein hübsches Märchen: «Weihnacht der Kinder» von Lehrerin *Margarethe Vaszilievics*, Budapest.

Zweiter Lehrkurs für Kinderforschung in Budapest.

Der Ausschuss der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung beschloss am 17. Dezember 1908, zwecks Vertiefung in den Kenntnissen und dem Interesse der Kinderforschung, und um die Zahl jener zu vermehren, die sich in der Schule mit Kinderforschung regelmässig beschäftigen, abermals einen Lehrkurs für

Lehrpersonen in den Monaten März, April und Mai des Jahres 1909 zu eröffnen. Der erste Kurs wurde bereits im Jahre 1904 absolviert.

Der theoretische Teil des Lehrkurses wird vier Gruppen von Gegenständen umfassen: a) *Allgemeine Kinderforschung und Entwicklungslehre des Kindes* (8 Vorträge), b) *Experimentelle Kinderforschung* (10 Vorträge), *Pädagogische Pathologie* (4 Vorträge) und *Kinderfürsorge im Inn- und Auslande* (2 Vorträge). Somit enthält der theoretische Teil des Lehrkurses 24 Vorträge.

Der praktische Teil des Lehrkurses wird aus Übungen experimenteller Untersuchungs-Methoden bestehen.

Docent Dr. Paul *Ranschburg*, Leiter des königl. ung. psychologischen und heilpädagogischen Laboratoriums, wie auch des Lehrkurses und der praktischen Kinderforschung, wird Pädagogische Pathologie; Seminardirektor Ladislaus *Nagy* Allgemeine Kinderforschung und Entwicklungslehre; Assistent dr. Josef *Vértes* Experimentelle Kinderforschung; Dr. Artur *Szilágyi* Kinderfürsorge vortragen.

Die Anzahl des Lehrkurses kann höchstens bis zu 25 steigen. Der Lehrkurs ist für sämtliche Hörer unentgeltlich.

Der Kurs wurde am 13. März eröffnet.

RÉSUMÉ DU DERNIER NUMÉRO.

Deuxième Année, No 10.

L'enfant à son entrée à l'école.

Par : Irène Szász, de Budapest.

On a pris des mesures relatives au poids et à la taille des enfants. On a divisé les enfants en trois catégories, d'après l'âge où ils entrent à l'école. Voici la conclusion de l'anthropométrie: Il y a un rapport incontestable entre le poids du corps et la taille de l'enfant. Les bons rapports de poids concordent presque toujours avec les bons rapports de taille (64.52%). L'augmentation de poids n'est pas toujours en harmonie avec la croissance de l'enfant. L'automne et l'hiver sont spécialement favorables à l'augmentation de poids, le printemps et l'été, au contraire, sont les saisons pendant lesquelles la croissance s'accroît. Les observations nous font aussi voir que la croissance est la condition de l'augmentation

de poids. Il est rare de rencontrer un corps de petite taille dont le poids soit satisfaisant. D'après toutes ces considérations nous concluons donc : Bien que l'augmentation de poids soit matière à se réjouir, il est certain que la croissance est une phase plus importante du développement, car l'augmentation de poids dépend surtout de la croissance.

De la faculté des enfants à reconnaître les couleurs.

Par : *Paul Cecil Bognár*, de Komárom.

On a fait des observations sur la faculté qu'ont les enfants de juger les différentes couleurs. Voici le résultat de ces observations : 1° Les enfants distinguent mieux les premières couleurs de l'échelle achromatique et reconnaissent moins bien les dernières. 2° Les filles jugent beaucoup mieux les couleurs, que les garçons. 3° Pour chaque couleur les dénominations les plus contradictoires furent enregistrées. 4° Il existe certainement un rapport entre l'intelligence de l'enfant et son jugement des couleurs, bien que ce rapport ne soit pas très marqué. 5° En général, le jugement des couleurs est bien plus précis parmi les enfants bien élevés, descendant de familles aisées. 6° Les filles commencent à juger les couleurs entre 4 et 7 ans, tandis que les garçons ne commencent à les juger qu'entre 7 et 10 ans.

A quoi s'intéressent les enfants des écoles primaires ?

Par : *Charles Blassutigh*, de Budapest.

Les élèves de l'école primaire à Daruvár ont eu à répondre aux questions posées par «La Société hongroise pour l'Etude de l'Enfant.»

L'état de l'instruction médico-pédagogique durant l'année scolaire 1907—08.

Par : *Jean Berkes*, de Budapest.

L'instruction médico-pédagogique c'est à dire l'instruction des sourds-muets, des aveugles et des faibles d'esprit s'est élevée de façon fort satisfaisante durant les dix dernières années. Les établissements pour l'instruction et l'éducation des sourds-muets

sont à présent au nombre de 16. Pour les aveugles, capables de gagner leur vie, il y a 6 institutions occupant 289 ouvriers aveugles. Les faibles d'esprit reçoivent leur éducation dans 3 institutions de l'Etat et une institution libre.

Compte-rendu de la Séance du Comité du 17 décembre 1908.

Le Comité de la «Société hongroise pour l'Etude de l'Enfant» tint séance le 17 décembre 1908 sous la Présidence de M. Alexandre Náráy-Szabó, Conseiller ministériel.

Le président annonce que M. le Ministre de l'Instruction publique a élevé la subvention annuelle de la Société de 800 à 2000 couronnes et que la ville de Budapest porte aussi la sienne de 600 à 1000 couronnes.

M. Ladislás Nagy, Vice-Président de la Société énonce l'ordre des séances publiques, organisées par la Société pour l'Etude de l'Enfant. De la communication du Secrétaire M. Géza Jablonkay, il résulte que depuis la séance du mois de mars 114 nouveaux membres sont entrés dans la Société. Elle compte à présent 515 membres.

Cours pour l'Etude de l'Enfant.

Ces cours auront lieu à Budapest en février, mars et avril 1909. *La partie théorique* des cours se composera de trois branches : 1° L'Etude générale de l'Enfant et de son développement (8 conférences), 2° L'Etude expérimentale de l'Enfant (10 conférences) 3° La pathologie pédagogique (4 conférences). *La partie pratique* des cours se composera de l'application des méthodes expérimentales.

Noël d'enfant. Par M. Vaszilievits, de Budapest.

COGNAC

KIVÁLÓ MINŐSÉGBEN

DÉKÁNY PÉTER ÉS T^{SA}

PROMONTORI COGNAC-GYÁRÁBÓL

MINDENÜTT KAPHATÓ.

NÖVESZTI ÉS DUSSÁ TESZI A HAJÁT

A
GARA-
féle
PETROLEUM-
HAJSZESZ

ÁRA 2 KORONA.

FŐSZÉTKÜLDÉSI-
HELY:

GARA GÉZA

ÉS T^{SA}.

DROGERIA A

HATTYÚHOZ

BUDAPEST

József-körút 78.

ÁRJEJYZÉK INGYEN ÉS BÉRMENTVE.

LEGJOBB SZIVATTYÚKAT
ÉS TŰZFECSKENDŐKET
GYÁRT A
BUDAPESTI SZIVATTYÚ-
ÉS
GÉPGYÁR
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG,
BUDAPEST, VI. VACZI-ÚT 69.

Klein Gyula

butortermekben

Budapest VII. Erzsébet-körút 36

rendelve készült

butor

részletfizetésre is kapható.